

HRANITELJSTVO KAO IZBOR

Vodič za hranitelje

Fotografija: © UNICEF Crna Gora / Duško Miljanić

HRANITELJSTVO KAO IZBOR

Vodič za hranitelje

Izdavač:
Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Autorka:
mr Dobrila Grujić, konsultantkinja UNICEF-a Crna Gora

Lektura i korektura:
Sanja Marjanović

Fotografije:
UNICEF Crna Gora / Duško Miljanić

Grafička obrada:
IMPULS studio

Štampa:
DPC d.o.o. Podgorica

Tiraž:
500 primjeraka

Godina izdanja:
Podgorica, 2014.

VLADA CRNE GORE

Ovaj vodič izrađen je uz pomoć Evropske unije. Njegov sadržaj isključiva je odgovornost autora i ne predstavlja nužno službeni stav Evropske unije.

Vodič za hranitelje “**HRANITELJSTVO KAO IZBOR**” nastao je u okviru projekta “**Reforma sistema dječje zaštite**”, koji je realizovan u partnerstvu Ministarstva rada i socijalnog staranja i UNICEF-a, uz finansijsku podršku Evropske unije.

SADRŽAJ:

UVODNIK	7
NACIONALNA POLITIKA ZA ZAŠTITU DJECE BEZ RODITELJSKOG STARANJA	8
HRANITELJSTVO	9
HRANITELJI	11
DJECA KOJOJ JE POTREBNO HRANITELJSTVO	13
BIOLOŠKI RODITELJI DJECE NA HRANITELJSTVU	16
VRSTE HRANITELJSTVA	18
Standardni porodični smještaj – hraniteljstvo	18
Porodični smještaj – hraniteljstvo uz intenzivnu ili dodatnu podršku	19
Urgentni porodični smještaj – hraniteljstvo	20
Povremeni porodični smještaj – hraniteljstvo	21
PROCJENA PODOBNOSTI ZA HRANITELJSTVO	23
Postupak procjene podobnosti za hraniteljstvo	24
Korak 1: Podnošenje prijave centru za socijalni rad	25
Korak 2: Razgovor stručnog radnika centra za socijalni rad sa kandidatom za hranitelja	25
Korak 3: Razgovor sa članovima porodice podnosioca zahtjeva	26
Korak 4: Procjena kroz Program pripreme i obuke kandidata za hranitelje	26
STANDARDI HRANITELJSTVA	29
Stambeni uslovi i opremanje djeteta	30
Ishrana i staranje o zdravlju	31
Vaspitanje i obrazovanje djece	31
Njegovanje identiteta djeteta	32
Zaštita od zanemarivanja, zlostavljanja i eksploatacije	33
Socijalne, religiozne i kulturne potrebe	33
Broj djece u hraniteljskoj porodici	34
IZBOR HRANITELJSKE PORODICE ZA DIJETE	35
PRIPREMA ZA SMJEŠTAJ	37
PLANOWI USLUGE ZA DIJETE	40
PRAĆENJE RADA HRANITELJA I PRUŽANJE STRUČNE PODRŠKE	41
Obuke hranitelja	43
HRANITELJI – SARADNICI	44
NAKNADE ZA DJECU I HRANITELJE	45
Naknada troškova smještaja djeteta	45
Naknada za rad hranitelja	46
Struktura redovnih mjesečnih iznosa naknade za dijete i hranitelja	47
ZAVRŠETAK HRANITELJSTVA	48
UČEŠĆE HRANITELJA U KAMPANJI ZA HRANITELJSTVO	50
OPŠTA PRAVA DJECE I HRANITELJA	51
LITERATURA	53
PRILOG 1: Izvodi iz relevantnih propisa	54
Izvod iz Porodičnog zakona	54
Izvod iz Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti	56
Izvod iz Pravilnika o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja	59
PRILOG 2: Model – Plan usluga za dijete	67

UVODNIK

Postoje djeca kojima je djetinjstvo, koje treba da bude najljepši dio života i odrastanja, surovo prekinuto odsustvom roditeljske brige o njima. Gubitak roditeljskog doma je najveći izvor njihove patnje, koja prodire duboko i ostavlja ožiljke na duši.

Ovoj djeci nije dovoljno obezbijediti kuću, krov nad glavom, njima je potrebna porodica da ih voli, da joj pripadaju, da im pomogne da zaliječe svoje rane i okrenu se budućnosti.

Dovesti u svoju porodicu dijete o kome se ne staraju njegovi roditelji, dati mu svoj dom i prihvatiti ga kao svoje, predstavlja visoku ljudsku vrijednost – koja se iskazuje kao humanost, solidarnost, poštovanje i razumijevanje potreba drugih.

NACIONALNA POLITIKA ZA ZAŠTITU DJECE BEZ RODITELJSKOG STARANJA

Posljednjih godina, sistem socijalne zaštite u Crnoj Gori podvrgnut je reformi, u kojoj najvažniji zadatak predstavlja razvijanje i uvođenje standarda usluga kako bi se omogućila veća efikasnost i ekonomičnost, odnosno izgradio takav sistem koji obezbjeđuje kvalitetnu zaštitu korisnika.

Unapređivanje zaštite djece kao najosjetljivije grupe, u Crnoj Gori predstavlja poseban izazov i zadatak koji je dobio prioritet u državnoj politici. Već u prvim aktivnostima na reformi sistema socijalne zaštite po značaju je izdvojena oblast hraniteljstva, kao i definisanje razvoja i unapređivanja zaštite djece primjenom hraniteljstva kao mjere zaštite. Nadležno ministarstvo je, uz podršku UNICEF-a, definisalo, a Vlada Crne Gore, u martu 2012. godine, usvojila Strategiju za razvoj hraniteljstva u Crnoj Gori, čime je započeo proces unapređivanja hraniteljstva, odnosno proces unapređivanja zaštite djece bez roditeljskog staranja i ostvarivanje njihovih prava u skladu sa savremenim standardima.

Crna Gora se usvajanjem ove Strategije, kao i donošenjem Zakona o socijalnoj

i dječjoj zaštiti i podzakonskih akata u skladu sa zakonom, prije svega Pravilnika o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja, pridružila zemljama koje izgrađuju sistem kvaliteta zaštite djece.

Djeca u Crnoj Gori moraju dobiti mogućnost da utiču na svoju budućnost, razvijaju svoje potencijale i izrastu u aktivne članove društva. Ovaj razvojni zadatak imaju sva djeca, bez obzira na to koje su nacionalnosti, vjere, porijekla i socijalnog statusa, a zadatak države je da ih na tom putu pomaže, donoseći mjere i sprovodeći aktivnosti koje će ih voditi do najviših vrhova njihovih razvojnih potencijala.

Jedna od mjera države koja djeci bez roditeljskog staranja daje jednake šanse s drugom djecom jeste razvoj hraniteljstva i poziv građanima Crne Gore da izaberu hraniteljstvo kao jedan od najboljih puteva iskazivanja humanosti i podrške, koja se višestruko vraća svima koji u tome učestvuju.

HRANITELJSTVO

Hraniteljstvo je posebna, jedinstvena i izazovna uloga do koje čovjeka vodi potreba da s drugim dijeli dobro i tako izgrađuje sebe i podiže svoju čovječnost.

Dijete bez roditeljskog staranja i dijete čiji je razvoj ometen prilikama u sopstvenoj porodici može biti smješteno u drugu porodicu radi čuvanja, njege i vaspitanja, na način i pod uslovima predviđenim ovim zakonom.

U drugu porodicu može biti smješteno i vaspitno zapušteno dijete, kao i dijete sa smetnjama u fizičkom i psihičkom razvoju.

Porodični zakon, član 157

Porodični smještaj – hraniteljstvo je preuzimanje brige o djetetu koje nema roditelje ili djetetu koje iz nekih drugih razloga ne može da živi u svojoj porodici, odnosno djetetu koje je dijete “bez roditeljskog staranja” u skladu sa zakonom. To je briga o djetetu u porodici hranitelja, na kraće ili duže vrijeme, u zavisnosti od potreba djeteta.

Hranitelji su ljudi koji preuzimaju brigu o djetetu koje nijesu rodili, koji su spremni da

o njemu brinu kao o svom djetetu i koji su obučeni da zadovoljavaju potrebe djeteta bez roditeljskog staranja u skladu sa zakonom.

Hraniteljstvo je usluga koju obezbjeđuje država, odnosno centar za socijalni rad za djecu koja nemaju roditelje ili o kojima roditelji iz nekih razloga ne mogu adekvatno da brinu.

Djeci na hraniteljstvu omogućeno je da:

- rastu, razvijaju se i ostvaruju svoje potencijale kao i sva druga djeca;
- uspostave emotivni odnos s drugim porodicama i drugim ljudima, što im pomaže da zaliječe svoje rane i oporave se od teških životnih iskustava i gubitaka.

Hraniteljstvo je privremeno. Često se pruža u cilju osnaživanja biološke porodice, kako bi se djeca mogla vratiti svojim roditeljima kada se otklone razlozi zbog kojih su izdvojena iz porodice. Ako povratak u biološku porodicu nije moguć, hraniteljstvo može trajati do usvojenja djeteta.

Hraniteljstvo može trajati duži period, čak i do osamostaljivanja djeteta, ukoliko povratak u biološku porodicu nije moguć ili se ne preporučuje prelazak u drugu porodicu, uključujući usvojiteljsku.

Moja hraniteljica nije žena koja me je rodila. Ali otkad znam za sebe ona je ta koju zovem mama, a hranitelj je taj koga zovem tata.

Iako znam da u ovoj porodici neću živeti večno, da će jednoga dana ona prestati da mi bude hraniteljica, znam da nikad neće prestati da mi bude majka. Jednoga dana ću biti daleko, ali moje srce ostaje ovde.

*Dvanaestogodišnja djevojčica
na hraniteljstvu ¹*

¹ Dobrila Grujić: *Porodični smeštaj dece – više od roditeljstva*, Službeni glasnik RS, Beograd, 2005.

HRANITELJI

Hranitelji su ljudi koji u svoj dom prihvataju djecu koju nijesu rodili i o njima brinu kao o svojoj rođenoj. Oni su spremni da uče kako da im pomognu da premoste bolna iskustva iz prošlosti i da imaju djetinjstvo i budućnost kakva im pripada.

Bračni drugovi kod kojih se dijete zbrinjava na porodični smještaj, odnosno lice kod koga se dijete zbrinjava na porodični smještaj (u daljem tekstu: hranitelj) može biti svaka punoljetna i poslovno sposobna osoba koja je, s obzirom na osobine ličnosti i skladnost odnosa u porodici, u mogućnosti da djetetu obezbijedi uravnotežen razvoj i pomoć da se vrati u sopstvenu porodicu.

Porodični zakon, član 162

Hraniteljske porodice obezbjeđuju sigurnu i podsticajnu sredinu za razvoj djece pružajući im adekvatnu negu i brigu o zdravlju, obrazovanju, osamostaljivanju, kao i podršku u uspostavljanju i održavanju veza s biološkim porodicama, rodbinom, prijateljima i lokalnom zajednicom i očuvanju ličnog, porodičnog i nacionalnog identiteta.

Bavljenje hraniteljstvom i dijeljenje porodičnog iskustva s djetetom koje je na najranijem uzrastu upoznalo težu stranu

života, učestvovanje u njegovom razvoju i podsticanje pozitivnih promjena, unosi promjene i u hraniteljsku porodicu, obogaćuje iskustvo svih njenih članova i može predstavljati veliko zadovoljstvo za sve, što hraniteljstvo svrstava u jedinstveno životno iskustvo.

Da bi neka porodica preuzela brigu o djetetu bez roditeljskog staranja i pridružila se velikoj porodici hranitelja kojima država ukazuje povjerenje za odgajanje djece o kojima se

“Djeca na hraniteljstvu misle da im mi obogaćujemo život, ali, u stvari, oni obogaćuju naš život.”

Sandra i Ivan, hranitelji²

ne staraju njihovi roditelji, potrebno je da prođe procjenu i obuku od strane centra za socijalni rad. U ovom vodiču će o tom postupku biti izneseno više detalja.

O djeci bez roditeljskog staranja mogu kao hranitelji brinuti srodnici, ukoliko ispunjavaju zakonske uslove. Centar za socijalni rad najprije će među srođnicima tražiti odgovarajuću hraniteljsku porodicu za dijete. Ta porodica će, u skladu sa zakonom, proći proceduru procjene i obuke za hraniteljstvo.

Pored srodnika, hraniteljstvom se bave i nesrodničke porodice koje nijesu u krvnoj vezi sa djetetom i ne poznaju ga. Ovi ljudi takođe prolaze proceduru procjene i obuke za hraniteljstvo.

Centri za socijalni rad će pratiti i podržavati sve hraniteljske porodice dok brinu o djeci bez roditeljskog staranja, u skladu s novim zakonskim rješenjima, a hranitelji će moći da koriste i druge usluge podrške u svojoj lokalnoj sredini.

² Prilagođeno iz brošure “Could YOU foster? Brighen up a child’s world”. HCS Adoption and Foster Care.

DJECA KOJOJ JE POTREBNO HRANITELJSTVO

Dijete, u cilju potpunog i skladnog razvoja ličnosti, treba da raste u porodičnoj sredini, u atmosferi sreće, ljubavi i razumijevanja.

(Iz Preambule Konvencije o pravima djeteta)

Većina djece po rođenju odrasta sa svojim roditeljima i u svojoj biološkoj porodici ostvaruje osnovne životne potrebe, gdje se obezbjeđuju i trajna emotivna uporišta – ljubav i pripadnost. Međutim, jedan broj djece ostaje bez neposredne roditeljske brige zbog gubitka roditelja, spriječenosti roditelja da o njima brinu usljed bolesti ili nekih drugih razloga, kao i zbog napuštanja ili neadekvatnog vršenja roditeljske dužnosti. O njima brigu preuzima država, koja ima obavezu da obezbijedi socijalne, psihološke i druge vidove podrške biološkoj porodici za prevazilaženje krizne situacije. Ako, i pored toga, dalji život u sopstvenoj porodici za dijete ostane rizičan i ugrožavajući, država primjenjuje neki od zakonom predviđenih oblika zaštite, među kojima je i porodični smještaj – hraniteljstvo.

Djeca ostaju bez roditeljskog staranja na različitom uzrastu – od bebe pa do

adolescenata. Dešava se to djeci svih uzrasta, intelektualnih sposobnosti, vjera i nacionalnosti. Nekima od njih odlazak iz porodice potreban je za kraće vrijeme, koliko traje razrješenje krizne situacije, za neke to traje godinama, a neka dočekaju punoljetstvo u hraniteljskoj porodici, s kojom uspostavljaju veze od značaja za cio život.

Iskustvo u biološkim porodicama, rastanak s njima i preseljenje u novu sredinu za djecu može biti veoma stresno i s posljedicama na njihov dalji razvoj.

Zadobijene rane ove djece teško mogu da zacijele ako djeca nemaju adekvatnu podršku, a ožiljci se manifestuju kao različite zdravstvene, razvojne, psihološke i obrazovne potrebe.

Valja se postarati i izabrati porodicu koja će znati da se stara o ovoj djeci, koja će

biti spremna i da uči kako da se nosi s izazovima i koja će u svojoj sredini biti cijenjena po vještinama vaspitanja djece i uspjesima koje djeca postižu.

Djeca izložena nasilju u porodici i okruženju

Neka od djece kojima je potrebna hraniteljska porodica bila su izložena porodičnom nasilju, zlostavljanju i zanemarivanju. Na njihove potrebe nije odgovarala porodica, ali ni okruženje. Ima i djece koja su dugo živjela na ulici trudeći se da prežive, što ih je uvodilo u posebne rizike i izlagalo raznim oblicima zloupotrebe i zlostavljanja. Jedan broj djece žrtve su fizičkog i seksualnog zlostavljanja. Njihove patnje su i fizičke i emotivne.

Bebe

Određeni broj djece ulazi u sistem socijalne zaštite odmah po rođenju, još iz porodilišta.

Različiti su razlozi zbog kojih o bebama ne brinu njihovi roditelji. Može to biti i nespremnost roditelja da brinu o djetetu jer nijesu još uvijek spremni za roditeljstvo, bebe mogu biti nepoznatog ili nepriznatog očinstva, neke bebe rođene su iz vanbračne veze.

Hraniteljske porodice biće potrebne i za bebe i malu djecu koja su rođena s određenim rizicima ili smetnjama u razvoju.

To mogu biti djeca koja su već u majčinoj utrobi bila izložena drogi ili alkoholu. Novorođenčad čiji su roditelji zavisnici od droge ili alkohola sve češće imaju potrebu za hraniteljstvom. Neka od njih će odmah po rođenju imati antitijela na hepatitis C ili B zbog bolesti majke, što ne znači da su i ona oboljela.

Neophodno je hraniteljima dati sve značajne informacije i obučiti ih za brigu o bebama.

Hranitelji se moraju pripremiti i za rastanak s bebama, koje će kraće boraviti u njihovoj porodici, jer će se neke bebe vratiti u svoju porodicu ili otići na usvojenje.

Jedna od novina koju donosi novi Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti je zabrana smještaja u instituciju (ustanovu) djece uzrasta do tri godine (član 70 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti), te će odabir hranitelja za brigu o bebama biti jedan od prvih zadataka tokom realizacije ovog zakona i uspostavljanja sistema kvaliteta zaštite djece u Crnoj Gori.

Majke i bebe

Jednom broju djece će trebati porodični smještaj jer su ih rodila djeca – maloljetne majke koje još uvijek nijesu spremne za roditeljstvo, odnosno koje nemaju podršku svojih roditelja i koje su i same zbog rođenja bebe odbačene od svoje porodice.

Nekima od njih biće najbolje obezbijediti hraniteljsku porodicu zajedno za majku i novorođenče, kako bi spriječili napuštanje bebe, ali i podržali maloljetnu majku da se nosi sa novom životnom situacijom i preuzme brigu o svom djetetu.

Djeca čiji su roditelji spriječeni da o njima brinu zbog sukoba sa zakonom

Roditelji neke djece biće spriječeni, u kraćem ili dužem periodu, da brinu o svojoj djeci zbog izdržavanja zatvorske kazne. Njima je potrebna hraniteljska porodica koja će ih osnaživati i voditi njihov razvoj do povratka u porodicu.

Djeca čiji su roditelji umrli

Djeca koja nemaju žive roditelje često mogu biti opterećena ne samo gubitkom roditelja već i uzrokom njihove smrti – roditelji mogu biti žrtve ubistva ili samoubistva, što dodatno traumatizuje dijete. Njima su potrebni hrani-

telji koji će znati da im pomognu da se nose s teškim gubicima.

Djeca sa smetnjama u razvoju

Neka djeca kojoj je potreban porodični smještaj imaju smetnje u razvoju, koje se mogu manifestovati kao zaostajanje u intelektualnom razvoju ili su s oštećenjem vida, sluha ili govora, mogu imati hronične bolesti, urođeni ili stečeni fizički invaliditet, zbog čega im je potrebna dodatna i intenzivna podrška. Za njih je potrebno pripremati i obučavati hraniteljske porodice koje će imati znanja i vještine za zadovoljavanje njihovih potreba.

Većina ljudi zbog nepoznavanja ove djece ima predrasude ili strah da li će biti uspješni u njihovom odgajanju. Zato će hranitelji prolaziti dodatne obuke i dobiti dodatnu podršku za brigu o djeci sa smetnjama u razvoju, gdje će mnogo toga naučiti o odgajanju djece sa smetnjama u razvoju.

Djeca s problemima u ponašanju

Djeca koja tokom dužeg perioda odrastaju u neadekvatnim porodičnim uslovima, koja su izložena rizicima za sopstveni razvoj, koja nijesu imala dobar porodični model i vaspitanje, pokazivaće ponašanja koja će zahtijevati posebne vještine hranitelja za brigu o njima.

Važno je da hranitelji razumiju da je njihovo ponašanje posljedica teškog životnog iskustva, da ih je potrebno naučiti drugačijem, prihvatljivom ponašaju i da je za to potrebno vrijeme.

Hraniteljima i ovoj djeci najprije će trebati vrijeme za uspostavljanje odnosa bliskosti i povjerenja. Kada se djeca osjećaju sigurno u hraniteljskoj porodici, hranitelji će moći da oblikuju i mijenjaju njihovo ponašanje.

BIOLOŠKI RODITELJI DJECE NA HRANITELJSTVU

Porodici, kao osnovnoj jedinici društva i prirodnoj sredini za razvoj i blagostanje svih njenih članova, a posebno djece, treba da bude pružena neophodna zaštita i pomoć kako bi mogla u potpunosti da preuzme odgovornosti u zajednici.

(Iz Preambule Konvencije o pravima djeteta)

Biološki roditelji djece na hraniteljstvu suočeni su s različitim kriznim stanjima koja ih onemogućavaju da se adekvatno brinu o djeci, što kod njih izaziva osjećanja bespomoćnosti, neuspješnosti, besperspektivnosti i najčešće ih vodi putem odustajanja od sebe i od rješavanja svojih problema.

Nemati mogućnost da brinete o svojoj rođenoj djeci i dati ih na staranje drugim ljudima kod bioloških roditelja izaziva i osjećanje krivice i niskog samopoštovanja.

Hraniteljska porodica može biti značajna podrška biološkoj porodici i ohrabrenje za preuzimanje djeteta.

Njima je potrebna podrška i pomoć da nastave kontakte s djecom tokom hraniteljstva, a veliku podršku za povratak djeteta daje hraniteljska porodica koja će zajedno sa

centrom za socijalni rad pripremiti dijete za povratak i roditeljima pružiti sve informacije i pomoć.

Tokom odvijanja hraniteljstva bitno je da biološki roditelji učestvuju u životu svoje djece – interesuju se za njih, posjećuju ih, sarađuju sa hraniteljima i centrom za socijalni rad, osim u veoma rijetkim slučajevima kada nije u interesu djeteta da ostane u kontaktu sa članovima porodice.

Biološkim roditeljima daje se šansa da, uz podršku, prevaziđu svoje probleme i rehabilituju roditeljske potencijale kako bi ponovo preuzeli brigu o svom djetetu.

Neku djecu roditelji neće moći da preuzmu – i tada je važno da s njima kontaktiraju, održavaju stabilnu vezu i interesuju se za njih. U tim slučajevima, djeca će ili otići

na usvojenje ili će hraniteljska porodica o djetetu brinuti duže, pa i do njegovog osamostaljivanja.

NOĆ PRE

Deca spavaju.

Pušim već ko zna koju cigaretu. Na podu zgužvana prazna kutija. Pretoplo je, ne mogu da spavam. Gušim se. Umreću. Ako, možda je i bolje nego da sačekam sutrašnji dan kada ću ostaviti decu. Ko zna gdje će i u čijoj kući sutra da zaspu. Kako decu u oči da pogledam? Hoće li mi ikada oprostiti što ih ostavljam? Bože, ko su ti ljudi? Oni će da čuvaju tuđe, a ja ne mogu svoje. Ali kako, kad se već godinu dana borim. Ne mogu da spremim, da operem, da radim. Nemam dinara u džepu...

...Bože, sanjam li, idem do police, uzimam flašu s rakijom, napiću se i biće mi lakše. Ne, neću. Potpuno sam lud od tuge. Neka svane.

Deca se bude, ćute, znaju da treba da idu. Odlazimo. Ulazimo u Centar. Na fotelji sedi žena. Gledam je. Ne znam da li je mrzim ili sam joj zahvalan. Pruža ruke prema deci. Sin uzima loptu, ćerka lutku. Nešto pričaju, ona ih grli. Odlaze, mašu mi i ne plaču.

Dobro je, nema vriska, suza...

Otac djece na hraniteljstvu³

³ Dobrila Grujić i saradnici, *Sigurnim korakom do hraniteljstva: Priručnik za hranitelje*, Centar za porodični smeštaj i usvojenje, Beograd, 2009.

VRSTE HRANITELJSTVA

Polazeći od potreba djece, njihovih karakteristika i stanja izazvanog prethodnim životnim iskustvom, organizovaće se posebna priprema hranitelja za zadovoljavanje potreba djece, odnosno različitih vrsta

hraniteljstva. Hranitelji će se pripremati i obučavati za različite vrste hraniteljstva, što će ih voditi do specijalizovanih znanja i sticanja vještina za brigu o ovoj djeci.

Standardni porodični smještaj – hraniteljstvo

Standardni porodični smještaj – hraniteljstvo obezbjeđuje se djeci i mladima bez roditeljskog staranja i djeci i mladima čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, radi čuvanja, njege i vaspitanja do povratka roditeljima, usvojenja, odnosno osamostaljivanja.

Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja, član 3

Standardno hraniteljstvo primjenjuje se za djecu koja se u hraniteljsku porodicu smještaju na duži ili kraći vremenski period. Procjena dužine trajanja hraniteljstva značajna je za planiranje zaštite djeteta tokom trajanja hraniteljstva i izbora hraniteljske porodice, koja će moći da odgovori potrebama djeteta u trenutku primjene hraniteljstva, ali i dugoročno posmatrano u odnosu na cjelokupne

potrebe djeteta i njegov razvoj. Analiza potreba djeteta i dužina trajanja hraniteljstva opredijeliće izbor hraniteljske porodice koja ima uslove i koja će odgovarati potrebama djeteta tokom njegovog odrastanja.

Aдекватno zadovoljavanje potreba djece ključno je za uspjeh svake hraniteljske porodice. Zato je važno da hranitelji znaju da će u njihovu porodicu doći dijete koje je

imalo teška životna iskustva, koja ostavljaju posljedice na dijete, i da je dijete izgubilo povjerenje u odrasle, da mu je potrebno vrijeme da se oporavi i prihvati novu porodicu. To zahtijeva posebna znanja i vje-

štine hranitelja, jer će mnogo raditi na prevladavanju gubitaka djece i voditi ih kroz proces tugovanja do oporavka i izgradnje sigurne budućnosti.

Nijedno dijete koje se smješta u hraniteljsku porodicu nije bez duže ili kraće istorije gubitaka, i ono to treba da preboli.

Dijete kome su pravovremeno i adekvatno zadovoljene potrebe razvija sliku o sebi kao biću koje je vrijedno pažnje i ljubavi, što će ga voditi do promjene slike o sebi i izgradnje samopouzdanja.

Ali, hranitelji treba da prepoznaju potrebe djece, koje često mogu biti zamaskirane zbog prethodnog životnog iskustva.

Za standardno hraniteljstvo potrebno je da hranitelji imaju podobnost koju procjenjuju stručnjaci centra za socijalni rad kroz razgovore sa njima u centru, sa članovima porodice u kućnoj posjeti i tokom pripreme i obuke za hraniteljstvo.

Hraniteljska porodica koja pruža usluge standardnog smještaja može uslugu pružati istovremeno za najviše troje djece, odnosno u porodici može biti najviše četvoro djece koja

žive u porodici, računajući i biološku djecu hranitelja. U Crnoj Gori je u dosadašnjoj praksi najviše razvijana ova vrsta hraniteljstva i to u srodničkim porodicama. Međutim, aktuelno je izražena potreba za razvojem ovog oblika hraniteljstva i u nesrodničkim porodicama, kao i drugih vrsta hraniteljstva, kako bi i druga djeca ubuduće odrastala u podsticajnom porodičnom okruženju umjesto u institucijama.

Porodični smještaj – hraniteljstvo uz intenzivnu ili dodatnu podršku obezbjeđuje se djetetu koje ima smetnje i teškoće u razvoju, radi zadovoljavanja potreba i podrške u prevazilaženju teškoća.

Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja, član 5

Porodični smještaj – hraniteljstvo uz intenzivnu ili dodatnu podršku

Djeca koja imaju smetnje u razvoju, oštećenja čula vida ili sluha, ili teškoće u razvoju kao izražene posljedice životnih

iskustava na emocionalnom, socijalnom razvoju ili ponašanju, ili imaju zdravstvene teškoće, imaju potrebe kao i sva druga

djeca, ali se od hranitelja traži da se intenzivnije i dodatno angažuju da teškoće koje dijete ima ne ometaju ostvarivanje svih njegovih potencijala.

Intenzivna i dodatna podrška će se ispoljiti kao neposredna briga o djetetu koja će, u zavisnosti od smetnje ili teškoće koju dijete ima, obezbijediti djetetu napredak na polju vaspitanja i obrazovanja, zdravlja, sticanja vještina samostalne brige o sebi, što će hranitelje usmjeriti na upoznavanje sa djetetovim smetnjama ili teškoćama i na sticanje znanja o načinu zadovoljavanja njegovih potreba. Ova vrsta hraniteljstva može se obezbijediti privremeno ili u dužem vremenskom periodu. Ona treba da spriječi produbljivanje teškoća, odnosno da obezbijedi očuvanje dostignute funkcionalnosti, rehabilitaciju ili, kada je to moguće, izlječenje djeteta. Ukoliko za dijete prestanu razlozi intenzivne ili dodatne podrške, odnosno dođe do rehabilitacije ili izlječenja, primjenjuje se drugi, odgovarajući oblik zaštite u istoj hraniteljskoj porodici.

Hranitelji će za brigu o ovoj djeci imati podršku, najprije kroz obuku od strane stručnih radnika centra za socijalni rad, ali i drugih stručnjaka u zavisnosti od potreba konkretnog djeteta, koji će ih pripremiti

za prihvatanje djeteta, a zatim mogu koristiti i druge usluge koje su razvijene u lokalnoj zajednici za ovu djecu, kao što je dnevni boravak ili druge usluge, inkluzivno obrazovanje u predškolskom i školskom sistemu i slično.

Poseban vid podrške hranitelji ove djece imaju kroz intenzivnu podršku stručnih radnika, a njihov rad se više vrednuje i naknada za rad je uvećana. Više detalja dato je u poglavlju: Naknade za izdržavanje djece i rad hranitelja.

Izbor hraniteljskih porodica vršiće se u sredini gdje postoji adekvatna mreža podrške, prije svega zdravstvene zaštite, predškolskih i školskih ustanova i sl.

Kao poseban vid podrške ovim porodicama, planira se i uvođenje nove vrste hraniteljstva: povremenog porodičnog smještaja – hraniteljstva, koji uvodi novi Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti za ovu djecu i to zbog potrebe da hranitelji predahnu i odmore se od vrlo zahtjevne brige. Hranitelji koji se pripremaju za brigu o djeci kojoj je potrebna intenzivna i dodatna podrška treba da imaju informaciju da li ovu vrstu hraniteljstva razvija centar za socijalni rad u njihovoj sredini, kao i da li ima drugih vrsta usluga, kao što je dnevni boravak i slično.

Urgentni porodični smještaj – hraniteljstvo

Urgentni porodični smještaj – hraniteljstvo, obezbjeđuje se djetetu kada je žrtva ili kada postoji opasnost da će postati žrtva zanemarivanja, zlostavljanja, eksploatacije i nasilja u porodici, kao i u slučaju iznenadne spriječenosti roditelja da brinu o djetetu.

Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja, član 7

Urgentni porodični smještaj – hraniteljstvo primjenjuje se u iznenadnim situacijama, kada je dijete neophodno hitno zbrinuti i obezbijediti mu sigurnost i bezbjednost. To

su situacije zlostavljanja i zanemarivanja djeteta, smrt roditelja, teška i iznenadna bolest roditelja, napuštanje djeteta.

Specifičnost ove vrste smještaja je u tome što se dešava iznenada, dijete je visoko traumatizovano, uplašeno, najčešće je u fazi šoka, može biti i povrijeđeno ili zdravstveno ugroženo. Neizvjesnost i strah pojačava se i zbog hitnih reakcija i izmještanja iz nebezbedne sredine u sredinu koju ne poznaje. Nema se vremena za pripremu i postepeno upoznavanje sa hraniteljskom porodicom.

S druge strane, i hraniteljska porodica je u stresu zbog djeteta koje je uznemireno. Takođe, porodica nema informacije o djetetu, nije imala mogućnosti da se s njim sretne i bolje ga upozna.

Urgentno hraniteljstvo traje najduže 30 dana, poslije čega se primjenjuje neki drugi odgovarajući oblik zaštite.

Urgentna hraniteljska porodica može, kada je to u interesu djeteta, nastaviti da za to dijete pruža neku drugu, odgovarajuću vrstu porodičnog smještaja – hraniteljstva. Nije neophodno da se hraniteljska porodica isključivo bavi samo urgentnim smještajem. Ona može istovremeno biti i hraniteljska porodica djeteta koje je na standardnom

smještaju, pod uslovom da ne ugrožava potrebe ostale djece u porodici. Odluku o tome donosiće centar za socijalni rad.

Kao i za hraniteljstvo uz intenzivnu i dodatnu podršku, i za urgentno hraniteljstvo obezbjeđuje se intenzivnija podrška od strane stručnih radnika centra za socijalni rad.

S obzirom na to da se smještaj vrši urgentno i da je potrebno imati slobodne porodice koje u svako doba dana mogu prihvatiti dijete kome je neophodan hitan smještaj, hranitelji dobijaju naknadu za rad i za vrijeme čekanja, kada nemaju dijete na smještaju – odnosno najduže mjesec dana od posljednjeg smještaja. Više o tome biće u poglavlju: Naknada za izdržavanje djeteta i za rad hranitelja.

U praksi drugih zemalja ova vrsta smještaja veoma je rasprostranjena, a za njim postoji potreba i na prostorima Crne Gore, jer su česte nepredvidive situacije koje zahtijevaju neodložno izmještanje djece i odgovarajuću zaštitu. S obzirom na to da su to visoko stresne situacije, smještaj u hraniteljsku porodicu adekvatniji je od smještaja u instituciju, što je do sada bila češća praksa.

Povremeni porodični smještaj – hraniteljstvo

Povremeni porodični smještaj – hraniteljstvo obezbjeđuje se djetetu:

- 1) sa smetnjama i teškoćama u razvoju koje živi sa roditeljima ili koristi uslugu porodičnog smještaja – hraniteljstva;***
- 2) koje je smješteno u ustanovu socijalne i dječje zaštite.***

Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja, član 9

Povremeno hraniteljstvo obezbjeđuje se djetetu i mladoj osobi sa smetnjama i teškoćama u razvoju koje živi u biološkoj, srodničkoj ili drugoj hraniteljskoj porodici radi predaha i očuvanja kapaciteta porodice

za dalju brigu o djetetu. Povremeno hraniteljstvo organizuje se i kao dodatna podrška djetetu za zadovoljavanje njegovih potreba ili stvaranje prilike da dijete proširi socijalnu mrežu i obogati svoja iskustva.

Povremeno hraniteljstvo primjenjuje se i za djecu koja žive u domovima za djecu radi sticanja iskustva porodičnog života, širenja socijalne mreže i obogaćivanja sopstvenog iskustva i to prema procjeni centra za socijalni rad nadležnog za dijete i osmišljenom planu, kako se ne bi narušili interesi djeteta u odnosu na duži vremenski period i osamostaljivanje.

Organizuje se povremeno, najčešće u istoj porodici, u odgovarajućim intervalima i traje najduže 45 dana u toku godine.

Dužina i učestalost boravka djeteta u povremenoj hraniteljskoj porodici određuje se u skladu sa karakteristikama i uzrastom djeteta, a posebno u odnosu na dječji doživljaj vremena, osjećanja životnog kontinuiteta i pripadanja sredini iz koje dolazi. To znači da se može organizovati kao poludnevni,

dnevni, vikend ili višednevni smještaj i to po pravilu u jednoj istoj porodici da dijete ne bi imalo nove promjene sredine i porodice.

Hraniteljska porodica može uslugu povremenog smještaja pružati u kombinaciji sa standardnim ili urgentnim hraniteljstvom, a prema odluci centra za socijalni rad i procjeni interesa sve djece na smještaju.

Kao i za prethodne vrste hraniteljstva, povremeno hraniteljstvo nije organizovano primjenjivano u Crnoj Gori, iako i za njim postoji potreba. Primjena ove vrste hraniteljstva podstičaj je za proširivanje hraniteljstva u Crnoj Gori i veći obuhvat djece hraniteljstvom.

PROCJENA PODOBNOSTI ZA HRANITELJSTVO

Biti hranitelj djetetu koje je preživjelo gubitak i odvajanje od svojih roditelja odgovoran je i izazovan zadatak, zbog čega kandidati za hraniteljstvo prolaze zakonom definisanu proceduru procjene podobnosti za hraniteljstvo koja se završava **u roku od šest mjeseci od dana podnošenja zahtjeva**.

Ko može biti hranitelj?

Ovo je prvo pitanje koje ćete postaviti bilo da se lično interesujete ili razmišljate o ljudima koji su hranitelji. S pravom, jer djeca koja su se već jednom suočila s gubitkom roditeljske brige ne bi trebalo to iskustvo da ponove i sa hraniteljskim porodicama. Nagomilavanje negativnih iskustava, više promjena sredine i porodica neminovno će uticati na razvoj djeteta, ostavljajući svaki put ranu koju je sve teže zaliječiti.

Zato je procjena složen zadatak stručnih radnika centra za socijalni rad koji zahtijeva saradnju sa kandidatima i pripremu za obavljanje hraniteljske uloge. Zakonom su propisani uslovi na osnovu kojih se može znati da:

- možete biti hranitelj, bez obzira na to jeste li udati/oženjeni, razvedeni, udovac ili udovica, u partnerskoj vezi ili se prijavljujete kao pojedinac, bez obzira na pol, rasu, religiju, etničku ili nacionalnu pripadnost, ili neko drugo lično svojstvo;
- možete biti hranitelj ako nemate djecu ili imate usvojene ili biološke djece, ako su i vaša djeca spremna i podržavaju vas u tome;
- možete biti hranitelj ako ste zaposleni, penzioner ili ostvarujete prihode na drugi način, kako vaša materijalna situacija ne bi uticala negativno na ostvarivanje hraniteljske uloge.

Hranitelj može da bude lice koje djetetu može da:

- 1) **obezbjedi sigurno okruženje i zaštitu od zlostavljanja, zanemarivanja i eksploatacije** – dijete koje hranitelji prihvataju prethodno je imalo teška iskustva, potrebno je vrijeme dok stekne povjerenje, sigurnost i osjeća se bezbjedno u novoj porodici.

- 2) **zadovolji potrebe u cilju optimalnog razvoja njegovih potencijala i prevazilaženja zastoja** – dijete na hraniteljstvu, kao i sva druga djeca, ima razvojne potencijale, ali je živeći u teškim uslovima najčešće u mnogim razvojnim oblastima u zastoju u odnosu na svoju generaciju te će hranitelji raditi na zadovoljavanju razvojnih potreba, ali i prevazilaženju zastoja djeteta, kao što je formiranje navika, lijepog ponašanja, savladavanje školskog gradiva i sl.
- 3) **očuva njihov identitet kroz podržavanje veza sa njihovom porodicom, kao i drugim licima važnim za njih** – dijete na hraniteljstvu ima potrebu da svoje roditelje, srodnike i prijatelje voli, čuje se s njima, viđa ih – kako bi imalo jedinstvo između prošlosti i očekivanja od budućnosti, odnosno osjećaj kontinuiteta – pozitivni doživljaj sopstvenog identiteta. Zadatak hranitelja za očuvanje i njegovanje identiteta nije samo uspostavljanje kontakta s porodicom porijekla i drugim značajnim licima. Dijete će doći sa gubicima, a proces oporavka zbog teških životnih iskustava nije moguć bez podrške hranitelja.
- 4) **prihvati podijeljenu odgovornost i uspostavi odnos sa roditeljima i stručnim radnicima** – hranitelji obavljaju roditeljske dužnosti, ali s tom razlikom što oni imaju podijeljene uloge i odgovornosti sa stručnim timom centra za socijalni rad koji brine o djeci bez roditeljskog staranja. Hranitelj ima definisane zadatke, koje ne može ostvarivati bez saradničkog odnosa sa stručnim radnicima centra za socijalni rad. Sarađivaće i sa roditeljima djece, ali i drugima kad je to u interesu djeteta na hraniteljstvu.

Zakon je propisao standarde koje je potrebno da porodica ispuni, kao i način procjene podobnosti za hraniteljstvo, kako

bi se utvrdilo u kojoj mjeri kandidati imaju i spremni su da ih razvijaju, vještine odnosno kompetencije za hraniteljstvo.

Ko ne može biti hranitelj?

Zakonom su jasno utvrđene situacije koje isključuju mogućnost bavljenja hraniteljstvom, odnosno koji kandidati ne mogu biti hranitelji.

Provjera ispunjenosti ovih uslova vrši se pribavljanjem određenih dokumenata, kojima se dokazuje da su zakonski uslovi ispunjeni. Ukoliko bilo koji od dokumenata ukazuje da kandidat ili članovi njegove porodice ne ispunjavaju zakonske uslove, kandidat za pružanje usluge porodičnog smještaja ne može dobiti podobnost za hraniteljstvo.

Dijete se ne može smjestiti u porodicu:

- 1) ***u kojoj je neko od njenih članova lišen roditeljskog prava ili osuđen za krivično djelo protiv braka i porodice;***
- 2) ***u kojoj jedan od bračnih drugova ne ispunjava uslove za staraoca;***
- 3) ***u kojoj bi usljed bolesti nekog člana domaćinstva bilo ugroženo njegovo zdravlje;***
- 4) ***u kojoj su poremećeni porodični odnosi;***
- 5) ***koja je u netrpeljivosti sa djetetom ili njegovim roditeljima.***

Porodični zakon, član 166

Postupak procjene podobnosti za hraniteljstvo

Procjenu sposobnosti kandidata za hraniteljstvo, odnosno “podobnosti” kandidata, vrši centar za socijalni rad na teritoriji na

kojoj kandidat za hraniteljstvo živi. Postupak procjene ima nekoliko faza i može trajati do šest mjeseci, jer obuhvata i realizaciju programa obuke za hraniteljstvo, odnosno duži vremenski period je neophodan zbog procesa kroz koji kandidati prolaze i sami procjenjuju svoje snage i sposobnosti za obavljanje ovog izuzetno složenog zadatka.

Procjena kandidata je složen i veoma odgovoran zadatak i od značaja je za zaštitu djeteta, odnosno ne smije se dogoditi da dijete ponovo živi u uslovima koji su rizični za njegov razvoj, a izmještanje i iz hraniteljske porodice je novo traumatsko iskustvo za dijete i otežava njegov oporavak.

Korak 1: Podnošenje prijave centru za socijalni rad

Kandidat za hranitelja podnosi prijavu centru za socijalni rad na teritoriji gde živi i prilaže sljedeća dokumenta⁴:

- 1) kopiju lične karte;
- 2) izvod iz matične knjige rođenih;
- 3) izvod iz matične knjige vjenčanih, ukoliko su vjenčani;
- 4) ljekarsko uvjerenje svih članova porodice;
- 5) dokaz o radnom odnosu i mjesečnim prihodima;
- 6) uvjerenje o posjedu imovine;
- 7) dokaz da podnosilac zahtjeva za hranitelja i članovi njegove porodice nijesu lišeni roditeljskog prava;
- 8) dokaz da podnosilac zahtjeva za hranitelja i članovi njegove porodice nijesu lišeni poslovne sposobnosti;
- 9) dokaz da se protiv podnosioca zahtjeva za hranitelja i člana njegove porodice ne vodi istraga, nije podignuta optužnica, odnosno nijesu pravosnažno osuđivani

⁴ Član 21 Pravilnika o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja.

za krivično djelo iz grupe krivičnih djela protiv života i tijela, protiv polne slobode, protiv braka i porodice, kao i za krivično djelo neovlašćene proizvodnje i stavljanja u promet opojnih droga, neovlašćeno držanje opojnih droga, omogućavanje uživanja opojnih droga; i

- 10) dokaz da podnosilac zahtjeva za hranitelja nije na evidenciji lica protiv kojih je određena mjera zaštite od nasilja u porodici.

Sljedeća faza u procjeni je faza procjene vještina, odnosno kompetencija za hraniteljstvo i ispunjenosti propisanih standarda koje svaka hraniteljska porodica treba da obezbijedi. U ovoj fazi, kandidatima za hraniteljstvo pružaju se određene informacije, vrši se obuka za hraniteljstvo u grupnom radu, ali se procjena vrši i u individualnom radu sa hraniteljima putem intervjua u kućnoj posjeti i intervjua u centru za socijalni rad. Broj individualnih razgovora nije ograničen i planira se u skladu s potrebom kandidata i donošenja odgovorne odluke – procjene podobnosti kandidata za hraniteljstvo.

Korak 2: Razgovor stručnog radnika centra za socijalni rad sa kandidatom za hranitelja

Stručni radnici nadležnog centra za socijalni rad obaviće razgovor sa kandidatom, odnosno podnosiocem zahtjeva i procijeniti:

- 1) početna znanja o usluzi porodičnog smještaja – hraniteljstva;
- 2) motivaciju;
- 3) prepoznavanje i zadovoljavanje potreba djeteta;
- 4) razumijevanje specifičnih potreba djeteta;
- 5) strukturu porodice;
- 6) da li je neko od članova porodice imao iskustva i posljedice od zlostavljanja i asocijalnog ponašanja;

- 7) da li neko od članova porodice boluje od bolesti zavisnosti, zarazne i hronične bolesti koja može štetno djelovati na dijete⁵.

Nije potrebno da se kandidati za ovaj razgovor posebno pripremaju, proučavaju literaturu o hraniteljstvu ili vode računa da daju prihvatljive odgovore. Naprotiv, to može otežati procjenu. Potrebno je da budu opušteni, slobodni i da daju tačne podatke o sebi i članovima svoje porodice. Kasnije, u sljedećim fazama, imaće priliku da uče o hraniteljstvu i formiraju svoje stavove, koji će im omogućiti da postanu uspješni hranitelji. Zbog toga se procjena vrši i kroz pripremu i obuku za hraniteljstvo, odnosno svi kandidati za hraniteljstvo, bez obzira na roditeljsko i životno iskustvo, stepen obrazovanja, socijalno porijeklo i sl., imaju istu potrebu za učenjem i pripremanjem za obavljanje hraniteljske uloge.

Korak 3: Razgovor sa članovima porodice podnosioca zahtjeva

Stručni radnici centra će u kućnoj posjeti budućoj hraniteljskoj porodici procijeniti:

- 1) stambene uslove i kvalitet stanovanja;
- 2) funkcionalnost i opremljenost prostora namijenjenog djetetu;
- 3) radno angažovanje članova porodice i prihode;
- 4) stavove članova porodice o hraniteljstvu;
- 5) lokalnu infrastrukturu – saobraćajne veze, blizinu predškolskih i vaspitno-obrazovnih ustanova, zdravstvenih, kulturnih i sportskih ustanova i sl.

Neophodno je da prilikom kućne posjete budu prisutni svi članovi porodice, ali ne i šire porodice i prijatelji. Kandidati nekad misle da prisustvo drugih ljudi može doprinijeti stvaranju pozitivne slike o porodici

⁵ Član 23 Pravilnika o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja.

i da im to obezbjeđuje dobru preporuku. U ovoj fazi procjene važan je razgovor samo sa članovima uže porodice. Posjeta se najavljuje i traje oko sat vremena. Posjeta je službena i atmosfera u kući je u skladu s tim. Nema potrebe da se stručni radnici dočekuju kao gosti sa posluženjem pića i hrane.

Korak 4: Procjena kroz Program pripreme i obuke kandidata za hranitelje

Kandidati za hranitelje pohađaju program obuke u trajanju od 30 sati, u grupnom radu. Program obuhvata sljedeće oblasti:

- 1) ulogu i odgovornost hranitelja kao pružaoca usluge;
- 2) funkcionisanje porodice u kriznim situacijama;
- 3) zaštitu djeteta, odnosno mladog lica od zanemarivanja, zlostavljanja i eksploatacije;
- 4) emocionalne potrebe i razvoj djeteta, odnosno mladog lica;
- 5) znanje i vještine o djetetu odnosno mladom licu sa smetnjama i teškoćama u razvoju;
- 6) vaspitanje;
- 7) njegovanje identiteta; i
- 8) pripremu za porodični smještaj – hraniteljstvo⁶.

Obuka pomaže budućim hraniteljima da bolje razumiju dijete i njegove potrebe, njegova osjećanja, misli i ponašanja, ali i da se upoznaju s odgovarajućim metodama u vaspitanju djece, da usvoje znanja i razvijaju vještine brige o djeci i razumiju podijeljenu odgovornost za zaštitu djece bez roditeljskog staranja, kako bi eventualne teškoće lakše i sigurnije prebrodili.

Znanja i vještine koje budući hranitelji treba da posjeduju najlakše će usvojiti u

⁶ Član 27 Pravilnika o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja.

grupi s drugim kandidatima, primjenom tzv. radioničarskog rada, u interakciji – razmjeni s drugim učesnicima. Različiti ljudi koji će se naći u grupi za obuku imaju u svom životnom iskustvu i profesionalnom radu mnoga znanja koja će im pomoći da razumiju zahtjeve hraniteljske uloge za koju se pripremaju, ali i mogućnost da nova znanja, koja će steći tokom pripreme, povežu sa svojim iskustvom i znanjem.

Sopstvene pretpostavke i ideje o tome šta je sve potrebno da se postane hranitelj provjeravaju se u odnosu na mišljenja i stavove drugih učesnika.

Iako procjenu obavljaju stručni radnici koji realizuju ovaj program, tokom njegovog trajanja i sami budući hranitelji će moći da procijene svoju spremnost i kompetentnost za bavljenje hraniteljstvom.

Iz ugla budućeg hranitelja

Kada sam 2004. godine došao na prvi čas obuke za hranitelje, bio sam napet i nestrpljiv. Na to je verovatno uticalo neprijatno iskustvo na lekarskom pregledu i neugodna pitanja prijatelja, koji uglavnom nemaju nikakvo lično iskustvo sa hraniteljstvom. O svom ličnom neiskustvu da ne govorim.

Posle upoznavanja s ostalima iz grupe, treneri su tražili da svako kaže sa kakvim je osećanjima došao i zašto želi da postane hranitelj. Zatim su govorili o osećanjima i motivaciji mnogobrojnih hranitelja iz sveta i istraživanjima do kojih su došli stručnjaci, i mada nas je bilo 15 u grupi, imao sam utisak da nas je 15 hiljada.

“Zašto neka deca ne žive u svojim biološkim porodicama” tema je s kojom smo počeli drugu radionicu. Sve moguće uzroke smo pronašli i skoro svi osudili roditelje, skoro svi, jer je jedna osoba imala drugačije mišljenje. Treneri se nisu

opredeljivali već su nam ponudili priču o životnoj krizi. Podelili smo se u manje grupe i pokušali da smislimo rešenje problema. Govorili smo o našim krizama, krizama naših poznanika i prijatelja, treneri su govorili o njihovim saznanjima. Neke priče su bile bolne, a neke i tragične. Tada mi je Zlatičino tolerantno “neosuđivanje” postalo jasno.

Naredne radionice imale su sve složenije zadatke, ali su se ljudi u grupi opustili i zbližili, pa je obuka izgledala sve lakša. Imali smo zadatke da jedni postavljaju pitanja, na primer, koje su potrebe dece u zavisnosti od uzrasta, a drugi da odgovore kako bi te potrebe ispunili, što nam je svima pomagalo.

Neke dileme i pitanja koja sam imao u početku – ko je dete, ko su mu roditelji, treba li mu reći istinu, kada, kako, vremenom su dobijala odgovor sama od sebe. Vremenom sam menjao svoje stavove i kao da sam sve više posmatrao situaciju iz ugla deteta. Upravo je to dalo

odgovor na najteže pitanje: šta ako uložim svu svoju ljubav i vežem se za dete, a onda treba neko da mi ga oduzme?

Sada mi se čini kao da sam dobio novi posao, težak ali plemenit i human, gde je plata upravo ta sreća koju mogu da obezbedim detetu.

Tri godine kasnije

Posle trogodišnjeg iskustva može se reći da ništa lepše i ništa teže nismo doživeli. Lepota je kada se postigne napredak. Kada su došli u našu porodicu, i dečak i devojčica su pokazivali zastoje u razvoju. Ubrzo su u našoj porodici svoj

izgubljeni i tužni pogled zamenili veselim i razdraganim licem deteta koje je ravnopravno sa vršnjacima.

S druge strane, teško je stići do svega toga. Posećivati logopeda, psihologa, fizijatra i biti istrajan u svemu tome, jer uspeh nije zagarantovan.

Prihvativši se poziva hranitelja i prigrlivši sa raskrsnice života dva krhka tela, sada zajedno sa decom na hraniteljstvu i svojim biološkim detetom koračamo sigurno, obogaćeni iskustvom, ljubavlju i srećom.

Branko, hranitelj⁷

Tokom realizacije programa obuke daju se iscrpne informacije o hraniteljstvu. Kandidati razvijaju veštine za adekvatno zbrinjavanje dece i razumijevaju potrebu zajedničkog

rad sa stručnjacima centra za socijalni rad i svoje zadatke, kao i potrebu kontinuiranog rada na razvoju svojih kompetencija kada dijete dođe u porodicu.

Tokom procjene kandidata, stručni radnici se rukovode snagama kandidata i spremnošću za učenjem i izgradnjom kompetencija za hraniteljstvo.

Cilj stručnih radnika nije da isključe kandidate tako što će dijagnostikovati probleme koje porodica ima, već da prepoznaju snage i kapacitete porodice i procjenjuju koliko se mogu razvijati i izgrađivati.

Stručni radnici koji su vršili procjenu sačinje detaljan izvještaj o podobnosti za

hraniteljstvo u cilju donošenja odluke. Ukoliko podnosilac zahtjeva za pružanje usluge hraniteljstva dobije negativnu procjenu, ima pravo žalbe.⁸

⁷ Dobrila Grujić i saradnici, *Sigurnim korakom do hraniteljstva: Priručnik za hranitelje*, Centar za porodični smještaj i usvojenje, Beograd, 2009.

⁸ Član 12 Zakona o opštem i upravnom postupku.

STANDARDI HRANITELJSTVA

Kad život ima dva lica ⁹

U hraniteljsku porodicu sam došla kad sam imala 12 godina, a moj mlađi brat devet.

Tada sam shvatila da život ima dva lica.

Na prvi pogled nova sredina mi se dopala, poželela sam da ostanem, da živim u velikoj kući, da imam mnogo drugarica, ali uporedo s tom srećom bila sam tužna što sam ostavila rodni kraj, staro društvo, rodbinu, prijatelje, jednostavno sve ono što sam do tada znala.

Našla sam se u okolini koju nimalo nisam znala, bili su to dobri ljudi,

ali isto tako u tom trenutku meni strani. Trudili su se da nam ugrade u svemu i da njihovim rečima ispune prazninu koja je tih dana zauzimala naša srca...

Ovo mi je završna godina i biće mi žao kad budem odlazila i kada za sobom ostavim prijateljstvo koje sam stekla tokom ovih godina, ali je sigurno jedno – nikada neću zaboraviti ovo mesto, niti najveći deo mog detinjstva provedenog u njemu.

Djevojčica na hraniteljstvu

⁹ Dobrila Grujić, *Porodični smeštaj dece – više od roditeljstva*, Službeni glasnik RS, Beograd, 2005.

Nekoliko rečenica iz priče djevojke na hraniteljstvu uvodi nas u razmišljanje o značaju definisanja uslova u kojima će djeca živjeti i zadataka koje hranitelji treba da obave, odnosno otkriva nam razlike između hraniteljstva i biološkog roditeljstva, jer hranitelji imaju i više zadataka.

Zbog toga su propisani standardi koje svaka hraniteljska porodica treba da ispunjava i obavezni su uslov za dobijanje i održavanje podobnosti za hraniteljstvo.

Hranitelj je dužan da djetetu obezbijedi:

- 1) odgovarajući stambeni prostor i materijalne uslove;
- 2) odgovarajuću i urednu odjeću i obuću;
- 3) predmete za ličnu upotrebu i higijenu;
- 4) odgovarajuću ishranu i staranje o zdravlju;
- 5) zadovoljavanje vaspitnih i obrazovnih potreba;
- 6) njegovanje identiteta djeteta;
- 7) zaštitu od zanemarivanja, zlostavljanja i eksploatacije i sl.

Već tokom procjene hraniteljske porodice, kandidatima za hranitelje ukazuje se na propisane standarde kao neophodne uslove koje porodica treba da ispuni da bi dobila podobnost za hraniteljstvo, ali se nudi podrška za ostvarivanje standarda, posebno onih koji se odnose na vaspitanje djeteta i pripremu za samostalan život.

Stambeni uslovi i opremanje djeteta

Stan hraniteljske porodice treba da:

- 1) je u naseljenom mjestu;
- 2) je priključen na električnu, vodovodnu i kanizacionu mrežu;
- 3) ima obezbijeđeno grijanje;
- 4) ima odgovarajuću opemu u stambenom prostoru;

5) zadovoljava higijenske uslove i sl.¹⁰

Hranitelj je dužan da djetetu obezbijedi posebnu sobu za spavanje ili zajedničko korišćenje sobe s djetetom, odnosno mladim licem istog pola.

Poštovanje standarda znači da se ne može smjestiti dijete u hraniteljsku porodicu koja je van naseljenog mjesta (vikend naselje, nedostupni resursi za dijete – udaljena škola, vrtić, zdravstvene ustanove, kulturne, sportske ustanove i dr.).

Isto tako, djeca na hraniteljstvu ne smiju da se smjeste u posebne zgrade ili izolovane sobe koje nijesu sastavni dio cjeline u kojoj je hraniteljska porodica. Hraniteljska porodica neće dobiti pozitivnu procjenu, ili će joj prestati podobnost, ako je soba djeteta na hraniteljstvu isuviše skromno opremljena ili je koristi veći broj djece različitog pola.

Obaveza hranitelja je da opremanje dječje sobe vrši u skladu s uzrastom, potrebama i interesovanjima djeteta, ali je važno i da dijete učestvuje u tome i da se poštuje njegovo mišljenje. Veoma je važno imati u vidu potrebu djeteta da ima svoju sobu i doživljaj da mu istinski pripada. Obezbeđivanje adekvatnog fizičkog prostora za dijete istovremeno je i obezbeđivanje psihološkog prostora i integracije djeteta u porodičnu, ali i socijalnu sredinu u koju dolazi.

Takođe, hranitelji su dužni da djetetu kupuju odgovarajuću odjeću i obuću, sredstva za ličnu upotrebu i higijenu, u skladu sa njegovim potrebama i uzrastom.

Hraniteljska porodica kupuje za dijete odgovarajuću odjeću i obuću u količinama i vrsti u skladu s uzrastom djeteta. Potrebno je uključiti dijete prilikom kupovine stvari za njega, što ima za cilj da djetetove želje budu poštovane, ali i vaspitanje djeteta

¹⁰ Član 13 Pravilnika o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja.

u pogledu razvijanja kulture oblačenja i sopstvenog stila prilagođenog njegovom izgledu i uzrastu. Dijete na hraniteljstvu ne treba po načinu oblačenja da odudara od svoje sredine i vršnjaka.

Dijete na hraniteljstvu ima predmete za ličnu upotrebu – ličnu higijenu zuba i tijela u odgovarajućim količinama prema uzrastu i polu. Svi hranitelji su u obavezi da obezbijede sredstva za ličnu upotrebu i higijenu za djecu, ali i da ih podučavaju i podstiču da ih koriste, odnosno vaspitavaju djecu u pogledu njegovanja svog tijela, održavanja higijene i lijepog izgleda.

Zahtjevi prema hraniteljima su da u svemu prate potrebe djeteta i da, pored obezbjeđivanja određene opreme, ulažu više truda za podršku i podsticanje djetetovog razvoja, što će pratiti radnici centra za socijalni rad.

Ishrana i staranje o zdravlju

Hranitelji su dužni da djetetu na hraniteljstvu obezbijede ishranu u skladu s principima zdrave ishrane, zavisno od njegovog uzrasta i zdravstvenog stanja i to:

- 1) šest obroka dnevno za dijete uzrasta do jedne godine;
- 2) pet obroka dnevno (doručak, ručak, večera i dvije užine) za dijete iznad jedne godine života.¹¹

Neophodno je da hranitelji imaju znanja o zdravim načinima ishrane, praktikuju kuvanje obroka, nabavljaju namirnice neophodne za zdravu ishranu djece i da pripremaju odgovarajuću hranu, posebno kad je u pitanju dijete koje ima alergije ili zdravstveno stanje djeteta zahtijeva poseban režim ishrane. S druge strane, potrebno je da hranitelji za školsku djecu obezbijede užinu, bilo da je nose od kuće,

kupuju u školi ili se pretplate ako škola organizuje užinu. Potrebno je da se ne pravi razlika u odnosu na drugu djecu.

Hranitelji vode adekvatnu brigu o zdravlju djeteta, posebno:

- 1) redovno vakcinišu dijete;
- 2) kontrolišu zdravlje djeteta redovnim kontrolama;
- 3) njeguju dijete za vrijeme bolesti;
- 4) preduzimaju sve mjere u skladu s potrebama djeteta.

Hranitelji o zdravlju djeteta brinu tako što i samo dijete podučavaju o higijeni i čuvanju zdravlja, ali i vode dijete na zdravstvene kontrole kod odgovarajućeg ljekara, stomatologa, ljekara specijaliste, na zdravstvene tretmane i rehabilitaciju, kad zdravstveno stanje djeteta to zahtijeva. Posebno je značajno redovno vakcinisanje djeteta i uspostavljanje redovne imunizacije kad dijete dođe u porodicu. Briga o zdravlju djeteta za hranitelje znači i informisanje o zdravstvenom stanju djeteta i to od strane prethodnih njegovatelja i ljekara koji su o djetetu brinuli, posebno u situacijama kad dijete ima izraženije zdravstvene probleme. Zadatak stručnih radnika iz centara za socijalni rad koji prate dijete i hraniteljsku porodicu je i da upoznaju hranitelje s njihovim obavezama i obavezama kad su u pitanju neke odluke vezane za zdravstvene intervencije kod djeteta. Hranitelji mogu dovesti dijete u rizik ako samoinicijativno preduzimaju neke mjere liječenja kod neadekvatnih lica ili ne preduzimaju liječenje djeteta i ne vode djecu na propisane terapije, a zbog čega se oduzima podobnost hranitelja.

Vaspitanje i obrazovanje djece

Vaspitanje i obrazovanje djeteta veoma je značajno za njegov cjelokupni razvoj, posebno što djeca najčešće dolaze sa zastojem u ovom segmentu svoga razvoja.

¹¹ Član 15 Pravilnika o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja.

Obaveza je hranitelja da djetetu obezbijede:

- 1) adekvatne igračke;
- 2) upis u vaspitno – obrazovne ustanove u skladu s djetetovim interesovanjima i potencijalima;
- 3) da redovno prisustvuje nastavi i postiže rezultate u skladu sa svojim mogućnostima;
- 4) knjige, školski pribor i drugu opremu;
- 5) finansijska sredstva za pomoć u učenju;
- 6) da dijete odnosno mlado lice razvije socijalne i životne vještine i ohrabruje ga da razvija svoja interesovanja i talente;
- 7) uslove u stambenom prostoru za druženje sa vršnjacima i podsticanje socijalnog razvoja djeteta odnosno mladog lica;
- 8) drugo, u skladu s potrebama djeteta.¹²

Hranitelji su obavezni i da prate sklonosti i interesovanja djeteta, podstiču njegov razvoj, redovno odlaze na roditeljske sastanke u vrtić, školu, klub u kome dijete vježba. Hranitelji će se na početku smještaja djeteta vjerovatno suočiti sa zastojećima djeteta u školskim postignućima, zbog čega će morati da ulože dodatni trud da bi dijete dostiglo svoju vršnjačku grupu. Zato će, pored sopstvenog angažovanja, uključivati i druge koji mogu pomoći djetetu u učenju. Ostvarivanje potencijala djeteta u svim razvojnim zadacima uveliko zavisi od školskog uspjeha, što se posebno mjeri kroz samopouzdanje i izgradnju pozitivne slike o sebi.

Njegovanje identiteta djeteta

Identitet se često određuje s odgovorom na pitanja: Ko sam ja? Kako izgledam? Odakle sam došao/došla? Kuda idem? Da li sam vrijedan/vrijedna?

Kada počnemo da odgovaramo na ova pitanja, sebe najčešće opisujemo kroz uloge i odnose koje imamo s drugim ljudima, odnosno kroz pripadnost drugim grupama. Najvažnija grupa kroz koju izgrađujemo i potvrđujemo osjećaj pripadanja jeste porodica.

Mala djeca počinju da primjećuju razlike između sebe i svojih vršnjaka i počinju da klasifikuju i vrednuju ono što vide. Kod djece treba ohrabrivati razvoj pozitivne slike o sebi bez obzira na to da li se razlikuju od druge djece po boji kože ili nečem drugom. Ako je grupa kojoj dijete pripada s predrasudama i diskriminiše ga, to će uticati na to kako dijete vrednuje sebe.

Njegovanje identiteta djece koja su imala više promjena i teška životna iskustva, koja imaju prekid veza i nedostatak informacija o sebi složeniji je zadatak u odnosu na druge.

Hranitelj će ovaj zadatak ostvarivati tako što će djetetu:

- 1) pomagati da prepozna i upravlja svojim osjećanjima;
- 2) obezbijediti uključanje u proces donošenja odluka od značaja za njegov život;
- 3) pokazivati poštovanje ličnosti i etničke pripadnosti;
- 4) pomagati da razumije događaje iz prošlosti i da sačuva važne uspomene;
- 5) u saradnji sa centrom za socijalni rad pružiti podršku u održavanju kontakta sa porodicom i drugim za dijete značajnim osobama;
- 6) pružiti podršku u razvoju seksualnosti i poštovati privatnost.¹³

¹² Član 16 Pravilnika o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja

¹³ Član 17 Pravilnika o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja

“Moji hranitelji su se mnogo potrudili oko hraniteljstva. Vjerujem da sam zbog njih druga osoba. Oni su me toliko ohrabivali i davali mi toliko podrške u obrazovanju i pomogli su mi da održavam veze sa biološkom porodicom.”

Miloš, momak koji je živio u hraniteljskoj porodici ¹⁴

Zaštita od zanemarivanja, zlostavljanja i eksploatacije

Najčešći razlog izdvajanja djece iz bioloških porodica jeste ugroženost njihovog razvoja, odnosno ugrožavanje zadovoljavanja potreba djece. Neki roditelji ne sagledavaju čitav dijapazon potreba djeteta, pa mnoge od njih zanemaruju. To mogu biti bazične potrebe kao što su hrana ili zdravlje. Neka djeca će doći s iskustvom fizičkog i emotivnog zlostavljanja, a neka djeca će imati i iskustvo seksualnog zlostavljanja. Zbog toga su ova djeca i češća meta zlostavljača i potrebno ih je ojačati i zaštititi od nastavljanja takvog iskustva.

Hranitelj je dužan da obezbijedi djetetu:

- 1) zaštitu od zanemarivanja, zlostavljanja i eksploatacije;
- 2) podršku da prepozna i prijavi situacije zanemarivanja, zlostavljanja i eksploatacije;
- 3) odgovarajuću komunikaciju i da izvršava svoje obaveze, bez primjene fizičkog kažnjavanja, fizičkog ograničavanja ili ponižavanja djeteta, kao i njegovog iskorišćavanja;
- 4) stručnu podršku; i
- 5) drugo, u skladu s potrebama djeteta.¹⁵

Potrebno je da hranitelji nauče da prepoznaju znake zlostavljanja, kao i načine podrške djeci koja su imala iskustva zlostavljanja ili im se to dešava na hraniteljstvu. Češće će i hraniteljima i djeci biti potrebna stručna podrška, posebno u situacijama kada djeca učestvuju kao svjedoci u procesuiranju vinovnika zlostavljanja.

Hranitelj će biti u prilici da, kada sa djetetom uspostavi odnos privrženosti i povjerenja, otkrije teška iskustva djeteta, što će ga suočiti s potrebom za podrškom zlostavljanom djetetu. Takva situacija može biti teška i za dijete i hranitelja i zahtijeva da se s djetetom smireno razgovara. Dijete treba da osjeti povjerenje i razumijevanje, jer je razgovor o tome za dijete izuzetno težak.

Hranitelj može ohrabriti dijete ako mu kaže da je tu za njega, da mu je drago što mu se povjerilo, da će učiniti sve da ga zaštiti i da sada treba da se osjeća sigurno. Važno je i da hranitelj u ovakvoj situaciji zatraži pomoć stručnog lica, kao i da svaku sumnju na zlostavljanje djeteta prijavi centru za socijalni rad.

Socijalne, religiozne i kulturne potrebe

Hranitelji su u obavezi da djetetu omoguće učešće u religioznim, kulturnim, rekreativnim i drugim socijalnim aktivnostima, u skladu s njegovim izborom i interesovanjima, kao i potrebom za njegovanjem identiteta djeteta.

¹⁴ Prilagođeno iz brošure „Could YOU foster? Brighen up a child's world“. HCS Adoption and Foster Care.

¹⁵ Član 19 Pravilnika o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja.

Broj djece u hraniteljskoj porodici

Najviše troje djece biće u jednoj hraniteljskoj porodici, odnosno dvoje ako su sa smetnjama u razvoju, s tim da ukupan broj djece koja žive u porodici hranitelja ne može biti veći od četiri djeteta. Izuzetno, kada je to u interesu djece, u hraniteljsku porodicu može biti smješteno više djece, i to kada se smještaju u porodicu srodnika ili kada se smještaju braća i sestre.

Ograničavanje broja djece vezano je za potrebu većeg angažovanja i individualne pažnje za svako dijete s obzirom na to da je djeci zbog teškog iskustva potrebno više pažnje i više rada s njima pojedinačno.

IZBOR HRANITELJSKE PORODICE ZA DIJETE

Izbor porodice za dijete vrši se u skladu s njegovim potrebama. Kad je to moguće i u interesu djeteta, ono će se prvenstveno smještati u srodničku porodicu koja ima podobnost za hraniteljstvo, a ako nema

srodnika, onda u drugu hraniteljsku porodicu. Hraniteljska porodica, bilo da je srodnička ili ne, mora da ispunjava propisane standarde i da odgovara potrebama konkretnog djeteta.

Pri zbrinjavanju djeteta u drugu porodicu organ starateljstva¹⁶ dužan je da posebnu pažnju posveti nacionalnom, vjerskom i kulturnom porijeklu djeteta, uzrastu, zdravlju i društvenom statusu djeteta, kao i udaljenosti od mjesta njegovog prethodnog prebivališta, odnosno prebivališta njegovih roditelja i školske ustanove koju pohađa.

Porodični zakon, član 160

Dijete se prvenstveno smješta u hraniteljsku porodicu u sredini svog porijekla, po pravilu zajedno s bratom i sestrom, odnosno, kad to nije moguće, onda u hraniteljskoj porodici u blizini, koja će njegovati njihove međusobne kontakte i uspostavljanje veza. Standard smještaja djeteta u sredini porijekla i smještaja braće i sestara zajedno propisan je kako bi se sačuvale uspostavljene veze djeteta i smještaj u hraniteljsku porodicu vršio sa što manje stresa i štete po dijete. Ali, primjena ovog standarda zahtijeva cjelovito

sagledavanje potreba djeteta i vršenje smještaja koji u svemu odgovara njegovoj dobrobiti. To znači da ima situacija kada je zbog potreba djeteta (talentovano, bolesno, sa smetnjama u razvoju, zlostavljano...) za njega značajno da promijeni sredinu i bude smješteno tamo gdje će imati povoljnije uslove za ostvarivanje svojih potencijala i sveukupnog razvoja, odnosno da se braća i sestre mogu smjestiti u posebne porodice, koje će međusobno sarađivati i

¹⁶ Centar za socijalni rad.

funkcionisati kao porodice u srodstvu, jer je za oba djeteta ili jedno od njih važno da bude samo u porodici zbog sopstvenog razvoja (često su to situacije kad jedno dijete zaostaje ili ima problem u ponašanju, bolest koja zahtijeva veći intenzitet brige o njemu i sl.). Ovaj pristup ne opravdava praksu odvajanja braće i sestara i smještaj u različite hraniteljske porodice gdje već ima druge djece na smještaju ili sama hraniteljska porodica ima više svoje djece.

Izbor hraniteljske porodice za konkretno dijete obavlja se među hraniteljskim porodicama koje su dobile podobnost, a u skladu s potrebama konkretnog djeteta. Ova faza procesa smještaja djeteta spada u ključni dio postupka i njegova osjetljivost je u pravilnoj procjeni i izboru odgovarajuće porodice za dijete, odnosno u dobrom povezivanju potreba djeteta i karakteristika hraniteljske porodice. Propusti u izboru adekvatne hraniteljske porodice dovode do ometanja razvoja djece, daljih promjena oblika zaštite ili hraniteljskih porodica, diskontinuiteta u zaštiti djeteta i narušavanja principa stalnosti i stabilnosti odnosa za dijete, što može dalje ugrožavati djetetov razvoj.

U odnosu na specifične potrebe djeteta sagledavaju se uslovi u hraniteljskoj porodici, kao i kompetencije hranitelja – hraniteljska porodica treba da odgovara ciljevima zaštite djeteta aktuelno i dugoročno (u kontekstu dužine trajanja hraniteljstva). Može biti značajno sagledati i razliku u godinama između djeteta i hranitelja, posebno ako se radi o dugoročnom hraniteljstvu; ispunjenost standarda u pogledu prostora i opreme za dijete ako dijete ima neke specifičnosti (ustaje noću, ima strahove...), ili prebivalište hranitelja u sredini koja raspolaže odgovarajućim resursima potrebnim za dijete (ako je potreban logoped, dječji psihijatar...), kompetencije hranitelja za očuvanje i uspostavljanje odnosa djeteta sa srodnicima i drugim bliskim osobama, ili da ima posebne kapacitete i motivaciju za zadovoljavanje potreba djeteta koje ima teže zdravstvene ili razvojne teškoće.

Po izboru porodice za dijete, centar za socijalni rad i hranitelj zaključuju ugovor o pružanju usluge odgovarajuće vrste porodičnog smještaja – hraniteljstva za svako dijete, s propisanim međusobnim pravima i obavezama tokom pružanja usluge.

PRIPREMA ZA SMJEŠTAJ

Za uspjeh porodičnog smještaja – hraniteljstva veoma je važna priprema djeteta i potencijalnih hranitelja. Često su razlike između porodice djeteta i hraniteljske porodice velike, ne samo u odnosu na socijalno

porijeklo, već to mogu biti i nacionalne, vjerske ili kulturološke razlike. Postavlja se pitanje koliko hranitelji imaju razumijevanja i spremnosti da prihvate sve to.

Susret

Prvi put smo se srele pre dve godine u prostorijama centra za socijalni rad. Ja hraniteljica i ona, majka. Prve rečenice usiljene komunikacije. Pored zbunjene majke sedi uplašena devojčica, savijena, kao da se pogurenim ramenima brani od spoljašnjeg sveta.

A u meni hiljade emocija...

Zbunjenost tom situacijom da majka odustaje od brige za detetom, pa to lagano prelazi u prezir, meša se sa sažaljenjem, pa opet bukti u osudu i na kraju nemir...

Pitam se: "Pa dobro, kakva je to majka?"

Danas se dobro poznajemo, imam odgovor na ta pitanja: dobra je to majka, divna, majka u čijem svakom osmehu lebdi ime njene kćeri. Žena koja je iz vrletnog makedonskog sela zalutala u pitomu Šumadiju, nespremna da se izbori sa zamkama života, nesrećna, sama. Drugi naš susret bio je kod nas u stanu. Nedeljni ručak.

Posle toga sam otvorenije razgovarala o svemu sa našom devojčicom, bila mi je i ona bliža. Osetila sam pozitivnu promenu kod

nje, osetila sam da me prihvata jer sam ja prihvatila njenu mamu...

Sledeći put smo se videli kod nje kući, u šumadijskom selu...

Danas smo obe srećne, jer smo uspele da jedna zaplašena devoj-

čica hrabro krene kroz život, da počinje iz malih bitaka da izlazi kao pobednica.

Hraniteljica iz Kragujevca, profesorica književnosti ¹⁷

Dolazak djeteta u hraniteljsku porodicu predstavlja novi početak i za dijete i za hraniteljsku porodicu. Važno je razumjeti da je potrebno obaviti niz priprema. Uzbuđenje koje izaziva ovaj događaj može izazvati pomiješana osjećanja, zbunjenost i strah. Zato priprema zahtijeva i vrijeme koje će dovesti do uspostavljanja određenog stepena bliskosti i spremnosti i djeteta i porodice za početak zajedničkog života.

Pripremaju se svi: dijete, hranitelji, njihova djeca i ostali članovi porodice, roditelji djeteta i druge značajne osobe iz sredine gdje dijete dolazi i sredine u koju dolazi. Važne aktivnosti pripreme su sljedeće:

- 1) određivanje mjesta upoznavanja djeteta i potencijalnih hranitelja;
- 2) razgovor s djetetom;
- 3) informisanje djeteta o hraniteljima i članovima njihove porodice;
- 4) informisanje hranitelja o djetetu;
- 5) mišljenje djeteta u vezi sa smještajem.¹⁸

Mjesto upoznavanja hranitelja s djetetom određuje se u poznatom okruženju djeteta kad god je to moguće, kako bi se dijete osjećalo sigurno i zaštićeno. Razgovor s djetetom poželjno je da obavi njemu bliska osoba, kojoj vjeruje i koja će ga ohrabriti za promjenu.

¹⁷ Dobrila Grujić i saradnici, *Sigurnim korakom do hraniteljstva: Priručnik za hranitelje*, Centar za porodični smještaj i usvojenje Beograd, 2009.

¹⁸ Član 30 Pravilnika o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja.

Djetetu je potrebno pružiti informacije o hraniteljskoj porodici prije prvog susreta i tokom upoznavanja i kontakata s porodicom u skladu sa njegovim potrebama za dobijanje realne slike o porodici u odnosu na njegova očekivanja.

Upoznavanje je proces i zahtijeva vrijeme. To je prilika da se hranitelji i dijete upoznaju. Hranitelji treba da pokažu strpljenje i tolerantnost i da omoguće djetetu da stekne elementarno povjerenje u njih. Dinamika i sadržaj kontakata prilagođavaju se uzrastu djeteta.

Ako je dijete na nižem uzrastu, kontakti treba da budu kraći, a češći. Kada dijete počne da prepoznaje hranitelje i da se raduje njihovom dolasku, može se organizovati odlazak djeteta na vikend u hraniteljsku porodicu. Starija djeca će se sama izjašnjavati kada su spremna da provedu vikend u hraniteljskoj porodici.

“Teško je kada djeca uđu u kuću nepoznatih ljudi. Morate da im date vremena da vas upoznaju i da se prilagode/odomaće u vašoj porodici.”

Ana, hraniteljica ¹⁹

¹⁹ Prilagođeno iz brošure „Could YOU foster? Brighen up a child's world“, HCS Adoption and Foster Care.

Kada dijete dođe u hraniteljsku porodicu, potrebno je da se odmah upozna sa prostorom koji je namijenjen njemu, jer će to olakšati njegovo uključivanje i pripadnost porodici. To podrazumijeva upoznavanje s tim gdje je njegova soba, s kim će spavati u sobi, koji je njegov krevet, gdje će odlagati svoje stvari, koje je njegovo mjesto za stolom, gdje se nalazi vrtić ili škola i sl.

Mišljenje djeteta

Novija iskustva u zaštiti djece mnogih zemalja obogaćuje dobra praksa primjene principa učešća djeteta u svim odlukama od značaja za njega. U skladu s Konvencijom o pravima djeteta, naše zakonodavstvo uvelo je tu obavezu i centre za socijalni rad obavezalo da dođu do mišljenja djeteta i da njegovo mišljenje cijene.

Organ starateljstva je dužan da, prije određivanja porodičnog smještaja, omogući djetetu da slobodno izrazi svoje mišljenje u vezi s porodičnim smještajem i da to mišljenje cijeni u skladu s uzrastom i zrelošću djeteta.

Porodični zakon, član 164

To je jedan složeniji zadatak, koji obuhvata, prije svega, informisanje djeteta o svemu i to na način da dijete razumije o čemu se priča, da shvati zbog čega je to dobro za njega, ali i da predlaže da se neke njegove želje i pogledi uvažavaju. Da bi dijete moglo da iznese svoje mišljenje, potrebno je da poznaje osobu s kojom razgovara i u nju ima povjerenje. U praksi to često nije moguće, naročito u hitnim izmještanjima djeteta, što predstavlja veliki problem u prihvatanju i prilagođavanju djeteta na promjenu.

Dijete treba da zna da ga njegovo mišljenje ne stavlja u poziciju lične odgovornosti za

donijetu odluku. Odluke su na strani odraslih i to djetetu treba jasno reći, odnosno da svojim mišljenjem pomaže odraslima kao odgovornim osobama da donesu ispravnu odluku.

Mišljenje djeteta na hraniteljstvu nije vezano samo za izbor porodice, već je važno da hranitelji uključuju dijete u sve porodične odluke koje su značajne za njega, da ga informišu.

Dijete će moći da kaže svoja osjećanja i doživljaj uspjeha smještaja u odgovarajuću porodicu. S djetetom će često razgovarati stručni radnici centra, kako bi i sami mogli da donesu valjane procjene o njegovoj zaštiti.

Dijete koje je uključeno na taj način osjećać će se vrednijim, vjerovaće u sebe i brže napredovati, odnosno izgrađivaće pozitivnu sliku o sebi, što je osnov daljih pozitivnih promjena.

Mišljenje djeteta ne može se dobiti na brzinu, kao odgovor na konkretno pitanje, bez obzira na uzrast, jer je potrebno vrijeme da mišljenje formira, a to će najčešće zavisiti od njegovog informisanja i da li s osobom koja vodi razgovor ima izgrađen odnos povjerenja.

Stručni radnici centra za socijalni rad zato će koristiti hranitelje kao podršku u donošenju nekih odluka, imajući u vidu da su između njih ostvareni bliskost i povjerenje.

PLANOVI USLUGE ZA DIJETE

U centru za socijalni rad koji je nadležan za dijete sačinjava se plan usluge za dijete u skladu sa zakonom. Ovo je veoma važan dokument, koji omogućava definisanje zadataka svih učesnika zaštite djeteta, kao i praćenje realizovanih zadataka i efekata na dijete. U prilogu ovog Vodiča je model Plana usluge za dijete s instrukcijama za realizaciju aktivnosti.

Da bi plan bio odgovarajući za potrebe djeteta, u njegovom kreiranju učestvuju oni koji najbolje poznaju dijete, hranitelj, roditelj, staralac, druge značajne osobe iz okruženja djeteta, i, kako smo već naglasili ranije, pita se i učestvuje i dijete u skladu sa svojim uzrastom i zrelošću.²⁰

Individualni planovi usluga se prate, evaluiraju i na svakih šest mjeseci vrši se ponovni pregled, a ovaj proces vodi centar za socijalni rad.

Takođe, centar za socijalni rad će u Porođičnom planu planirati i kontakte djeteta sa roditeljima i srođnicima. Ovim planom će se urediti vrsta i učestalost kontakata djeteta

sa roditeljima, srođnicima i drugim licima iz okruženja značajnim za dijete.²¹

Za dijete koje je navršilo 14 godina sačinjava se i Plan za osamostaljivanje djeteta, kako bi se dijete pripremilo za prestanak smještaja i samostalan život.²²

²⁰ Članovi 41–42 Pravilnika o organizaciji, normativima, standardima i načinu rada centra za socijalni rad.

²¹ Član 46 Pravilnika o organizaciji, normativima, standardima i načinu rada centra za socijalni rad.

²² Član 47 Pravilnika o organizaciji, normativima, standardima i načinu rada centra za socijalni rad.

PRAĆENJE RADA HRANITELJA I PRUŽANJE STRUČNE PODRŠKE

Stručno osposobljeni profesionalci prate, kontrolišu i obezbjeđuju podršku hraniteljskim porodicama kroz obezbjeđivanje usluga savjetodavnog i edukativnog rada, kao i organizovanjem obuka za hranitelje u grupnom radu.

Aktivnosti profesionalaca koji prate i podržavaju hraniteljsku porodicu su: obezbjeđivanje redovnog procesa nadgledanja; informisanje hranitelja i djece (da primjenjuju adekvatne vaspitne mjere i ne primjenjuju fizičko kažnjavanje djece, imaju jasne smjernice za hranitelje u kriznim situacijama i dr.); savjetovanje hranitelja; kontinuirana procjena potreba djece; sačinjavanje individualnih planova zaštite; organizovanje obuke; izrada periodičnih izvještaja o napredovanju djece i ostvarivanju svrhe hraniteljstva; koordiniranje mreže podrške djeci i porodici; procjena i izrada izvještaja o procjeni hraniteljskih porodica i dr.

Strategija za razvoj hraniteljstva u Crnoj Gori 2012–2016.

Obavljanje hraniteljske uloge je složen i veoma odgovoran zadatak. Hraniteljstvo se posmatra u vremenskom kontinuumu od dolaska djeteta u hraniteljsku porodicu do njegovog osamostaljivanja i napuštanja porodice. Taj vremenski period, za koji se koristi termin “odvijanje hraniteljstva”, ima svoje ključne faze koje zahtijevaju odgovarajući pristup u planiranju aktivnosti praćenja i podrške. Praćenje i uvid u rad

hranitelja služi za procjenu potreba djeteta i hraniteljske porodice i za planiranje aktivnosti podrške.

Praćenje i uvid u rad hranitelja je zadatak koji stručni radnik centra za socijalni rad ostvaruje kontrolišući da li su u hraniteljskoj porodici ispunjeni svi propisani uslovi, kakvo je učestvovanje djeteta u porodičnom životu i donošenju odluka, kako se dijete razvija i napreduje i to u svim aspektima razvoja.

Organ starateljstva²³ prati razvoj djece koja su smještena u druge porodice i utvrđuje da li se njihovo čuvanje, njega, vaspitanje i školovanje ostvaruje u skladu s odredbama ovog zakona i ugovora o smještaju.

Organ starateljstva dužan je da ukazuje porodici u kojoj je dijete smješteno na nedostatke u pogledu čuvanja, njega i vaspitanja maloljetnika, da joj predlaže mjere za otklanjanje tih nedostataka, da daje savjete po svim pitanjima, odnosno da preduzima mjere za koje je po zakonu ovlašten.

Porodični zakon, član 173

Stručni radnik ima zadatak da, na osnovu praćenja i uvida u rad hranitelja, procjenjuje u kojoj mjeri su zadovoljene potrebe djeteta. Ovakvo praćenje vrši se u odnosu na definisane aktivnosti u planovima za dijete. Dobijene informacije korisne su i za revidiranje odnosno korigovanje postojećih planova i novo planiranje u skladu sa procijenjenim potrebama djeteta.

Tokom praćenja rada hranitelja, stručni radnik ima obavezu da od hranitelja zahtijeva da ispune određene standarde – opreme dječju sobu u skladu s potrebama djeteta, da djetetu kupe odgovarajuću garderobu, obuću, sredstva za ličnu upotrebu, sredstva za vaspitno–obrazovne potrebe, sport i rekreaciju. Stručni radnik prati i rad hranitelja: obezbjeđivanje sigurnosti i bezbjednosti djeteta, održavanje higijene, ishrane djeteta, vaspitanje i pripremu djeteta za samostalan život, zdravstvenu njegu i zaštitu djeteta, njegovanje identiteta djeteta, podsticanje i podršku emocionalnog i socijalnog razvoja djeteta i podršku u prevladavanju gubitaka, zastoja i jačanja samopouzdanja djeteta.

Stručna podrška obuhvata:

- 1) savjetovanje djeteta i hranitelja;
- 2) podršku hranitelju za zajedničko planiranje i rješavanje problema djeteta;
- 3) uključivanje djeteta u rekreativne i kulturne aktivnosti;

- 4) grupne aktivnosti s djecom odnosno mladim licima;
- 5) materijalnu podršku djetetu i hranitelju i sl.²⁴

Podrška djetetu i porodici je kontinuirana, obavlja je centar za socijalni rad, na osnovu procjene potreba djece i porodice, a u cilju jačanja kompetencija hranitelja za zadovoljavanje potreba djece, odnosno napredovanja djece na hraniteljstvu. Propisi nalažu da centri za socijalni rad moraju pružiti podršku najmanje na svakih 50 dana.

Hraniteljska porodica ima i svoju mrežu podrške – srodnike, prijatelje, članove svoje porodice.

“Naši biološki sin i kćerka pružili su nam fantastičnu podršku u čuvanju beba koje smo uzeli na hraniteljstvo. Takođe, imamo čitavu mrežu tetaka, ujaka, sestrića i sestrični koji su prihvatili dječake u našu porodicu.”

Branka i Darko, hranitelji²⁵

²³ Centar za socijalni rad.

²⁴ Član 31 Pravilnika o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja.

²⁵ Prilagođeno iz brošure „Could YOU foster? Brighen up a child's world“, HCS Adoption and Foster Care.

Obuke hranitelja

Kao što je objašnjeno ranije, obuke hranitelja odvijaju se kontinuirano, najčešće u grupnom radu koji daje izuzetne rezultate. Pored učenja, hraniteljima je ovaj način rada značajan i za razmjenu informacije i iskustava s drugim hraniteljima.

Osim početne obuke koju pohađaju kandidati za hranitelje, kada prihvate dijete na hraniteljstvo, hranitelji su dužni da svake godine pohađaju obuku u trajanju od pet sati na godišnjem nivou.

Realizatori programa obuke, koju organizuju centri za socijalni rad, sačinjavaju izvještaje o toku obuke, koji sadrže procjenu hranitelja i služe za procjenu uspješnosti obavljanja hraniteljstva.

Edukovanje djece i hranitelja obavlja se i u individualnom radu s hraniteljskom porodicom pojedinačno, s pojedinim članovima porodice ili djetetom, u zavisnosti od njihovih potreba i promjene koja se planira za porodicu i dijete.

Stručni radnik koji pruža usluge edukovanja posjeduje određena znanja i vještine edukacije, prati literaturu i savremene teorije iz oblasti za koju edukuje hranitelje, usmjerava ih na korišćenje odgovarajuće literature i kontinuirano učenje s ciljem kvalitetnije usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva.

HRANITELJI – SARADNICI

Hranitelji su pružaoci usluge porodičnog smještaja, po novom Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti i drugim propisima o hraniteljstvu, što ih stavlja u drugačiji položaj u odnosu na raniju praksu. Obavljanje hraniteljske uloge zahtijeva znanja, pa su hranitelji u obavezi da se za tu ulogu stručno osposobljavaju, a po novim propisima obezbjeđuje im se naknada za rad, što ih stavlja u povoljniji položaj.

Hranitelji učestvuju u timskom radu sa stručnjacima centra za socijalni rad u planiranju zaštite djeteta i izvještavaju o napredovanju djeteta.

Stručni radnici i hranitelji svoje zadatke ostvaruju njegujući saradnički – partnerski odnos. Prihvatanje hranitelja kao svojih partnera, od strane profesionalaca, ukazuje na uvažavanje znanja i vještina koje hranitelji imaju u odgajanju djece, što, s jedne strane, ukazuje i na njihovu odgovornost. Istovremeno, partnerski odnos za hranitelje znači i veće uzajamno povjerenje i otvorenost za saradnju i traženje pomoći i podrške profesionalaca u situacijama kada se s problemima ne mogu sami nositi.

Saradnički odnos hranitelji uspostavljaju i sa roditeljima i srođnicima djeteta, jer je to u interesu djeteta, osim u rijetkim slučajevima kada centar za socijalni rad procijeni da kontakt nije u interesu djeteta.

Kontinuitet kontakata djeteta sa porodicom porijekla od ključnog je značaja za očuvanje ličnog i porodičnog identiteta djeteta. Kontakti se ne odnose samo na neposredne susrete, već i na druge načine održavanja komunikacije, kao i na “prisustvo” članova porodice kroz priče o njima, uspomene, fotografije i sl.

Odgovornost za zadovoljavanje ove potrebe i prava djeteta imaju: roditelji i srođnici, hranitelji i stručni radnici.

Odgovornost roditelja sastoji se u razumijevanju potrebe djeteta za stabilnim kontaktima, poštovanju dogovora i istrajnosti u očuvanju relacije s djetetom koje ne živi sa njima.

Odgovornost hranitelja sastoji se u razumijevanju potrebe djeteta da bude u kontaktu sa svojom porodicom porijekla, ali i s drugim značajnim licima, uključujući i prethodnu

NAKNADE ZA DJECU I HRANITELJE

hraniteljsku porodicu ili ustanovu socijalne zaštite. Podrška se sastoji u pripremi i ohrabrivanju djeteta za kontakte, pomoći djetetu da prevaziđe konflikt lojalnosti, kao i podršci nakon realizovanih kontakata koja je djeci često neophodna.

Stručni radnici imaju odgovornost da u saradnji s djetetom, roditeljima i hraniteljima sačine plan kontakata i prihvatljiv model za sve aktere, da prate odvijanje kontakata i evaluiraju efekte.

Naknada troškova smještaja djeteta

Mjesečna naknada troškova smještaja korisnika na porodičnom smještaju – hraniteljstvu i porodičnom smještaju, utvrđuje se u visini troškova smještaja u javnu ustanovu socijalne i dječje zaštite, koju određuje nadležni organ državne uprave.

Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja, čl. 33

Visina troškova smještaja u javnu ustanovu socijalne zaštite trenutno iznosi 200 €, a taj isti iznos dobijaju hraniteljske porodice za izdržavanje djeteta. U naknadu za izdržavanje djeteta na hraniteljstvu uključuju se troškovi za ishranu, odjeću i obuću, školovanje, održavanje higijene, obrazovanje i za kulturno-obrazovne potrebe djeteta. Kada je dijete na povremenom ili

urgent-nom smještaju, naknada troškova smještaja preračunava se po dnevnim troškovima i isplaćuje hraniteljima prema broju dana provedenih u hraniteljskoj porodici. U slučaju urgentnog hraniteljstva, s obzirom na to da se smještaj vrši urgentno i da je potrebno imati slobodne porodice koje u svako doba dana mogu prihvatiti dijete kome je neophodan hitan smještaj, hranitelji dobijaju naknadu za rad i za vrijeme čekanja, kada nemaju dijete na smještaju – odnosno najduže mjesec dana od posljednjeg smještaja.

Za dijete na hraniteljstvu ostvaruju se i druga prava:

- dodatak za svako dijete u iznosu od 31,80 € mjesečno (član 44 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti);
- dodatak za njegu i pomoć za dijete koje ovo pravo ostvaruje u skladu sa zakonom u iznosu od 63 € mjesečno (član 33 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti);
- lična invalidnina za dijete koje ovo pravo ostvaruje u skladu sa zakonom u iznosu od 108,80 € mjesečno (član 32 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti);
- materijalno obezbjeđenje u iznosu od 63,50 € mjesečno do zasnivanja radnog odnosa za dijete po završetku školovanja i to u trajanju najviše do 5 godina (član 21 i 31 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti);
- naknadu za novorođeno dijete u iznosu od 105 € kada je na smještaju beba (član 41 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti);

Ovi iznosi mogu se uvećati u skladu sa takozvanim Odlukama o usklađivanju visine osnova za ostvarivanje prava na materijalno obezbjeđenje i visine materijalnih davanja iz socijalne i dječje zaštite koje donosi Ministarstvo rada i socijalnog staranja²⁶.

²⁶ Na primjer, dodatak za dijete bez roditeljskog staranja od jula 2013. g. iznosi 32,10 umjesto 31,80 eura (Odluka br. 56–558/2013–1).

Osim toga:

- Ministarstvo rada i socijalnog staranja obezbjeđuje odmor i rekreaciju za djecu korisnika materijalnog obezbjeđenja i djecu bez roditeljskog staranja koja se nalaze na porodičnom smještaju – hraniteljstvu u ljetnjem i zimskom periodu u dječjem odmaralištu JU “Lovćen – Bečići”.²⁷
- Ako dijete pohađa predškolsku ustanovu, troškove ishrane za dijete bez roditeljskog staranja plaća centar za socijalni rad na čijoj teritoriji je prebivalište djeteta, odnosno roditelja.²⁸
- Dijete s posebnim obrazovnim potrebama ima pravo na pomoć u obrazovanju što obuhvata troškove smještaja i prevoza.²⁹
- Vlada Crne Gore donijela je Program subvencionisanja računa za električnu energiju za najugroženiju kategoriju stanovništva koji se odnosi i na djecu bez roditeljskog staranja koja se nalaze na porodičnom smještaju–hraniteljstvu (program se utvrđuje na godišnjem nivou).

Vlada Crne Gore donijela je Program obezbjeđivanja udžbenika za djecu koja pohađaju osnovne i srednje škole, a odnosi se i na djecu koja se nalaze na porodičnom smještaju – hraniteljstvu (program se utvrđuje na godišnjem nivou).

Naknada za rad hranitelja

U skladu sa članom 34 Pravilnika o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja hranitelji dobijaju mjesečnu naknadu za svoj rad i to:

- 30% od visine troškova smještaja djeteta u ustanovu socijalne zaštite, ako je na smještaju jedno dijete, odnosno

²⁷ Član 117 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti.

²⁸ Član 35 Zakona o predškolskom obrazovanju.

²⁹ Član 47 i 48 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti.

- 15% za svakog sljedećeg korisnika kada je na smještaju više od jednog djeteta. Kada hranitelj vrši uslugu porodičnog smještaja – hraniteljstva uz intenzivnu ili dodatnu podršku, hranitelj dobija mjesečnu naknadu za svoj rad u visini:
- 50% od visine troškova smještaja u javnu ustanovu socijalne i dječje zaštite, kada brine o jednom djetetu, odnosno
- 25% za svakog sljedećeg korisnika kada je na smještaju više od jednog djeteta.

Iznosi naknada prikazani su niže u tabelama.

Pored ovih prava, hranitelj, u skladu sa članom 21 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, može ostvariti i pravo na materijalno obezbjeđenje i to ako je samohrani hranitelj ili izdržava dijete, odnosno vrši produženo roditeljsko pravo.

Hranitelji, takođe, mogu koristiti i druge usluge za djecu u lokalnoj zajednici, kao što su dnevni boravci za djecu sa smetnjama u razvoju, i druga dodatna prava koja utvrđuje svaka lokalna samouprava mimo prava koja se ostvaruju iz državnog budžeta.

Struktura redovnih mjesečnih iznosa naknade za dijete i hranitelja

A – Standardno hraniteljstvo

Broj djece na smještaju	Naknada za dijete u €, mjesečno		Naknada za rad hranitelja u €, mjesečno	Ukupan prihod za dijete i hranitelja u €
	troškovi smještaja	dodatak za dijete		
jedno	200	31,80	60	291,80
dvoje	400	63,60	90	553,60
troje	600	95,40	120	815,40

B – Hraniteljstvo uz intenzivnu i dodatnu podršku

Broj djece na smještaju	Naknada za dijete u €, mjesečno				Naknada za rad hranitelja u €	Ukupan prihod za dijete i hranitelja u €
	troškovi smještaja	dodatak za dijete	dodatak za njegu i pomoć*	lična invalidnina*		
jedno	200	31,80	63	108,80	100	503,60**
dvoje	400	63,60	126	217,60	150	957,20**

*Ukoliko dijete ostvaruje ovo pravo u skladu sa Zakonom

**Ukoliko dijete ostvaruje pravo na dodatak za njegu i pomoć i ličnu invalidninu

ZAVRŠETAK HRANITELJSTVA

Kad hraniteljstvo prestaje zbog primjene drugog oblika zaštite

Hraniteljstvo prate rastanci od djece i prije njihovog osamostaljivanja, što je podjednako bolno i za djecu i hranitelje. Hranitelji, kao odrasli ljudi, s iskustvom i željom da dijete bude srećno, pružace podršku djetetu da ode s uvjerenjem da je novo rješenje u njegovom interesu i da su ga ljubav koju osjećaju prema njemu i snaga koju je dobilo ojačali za dalji život.

Za ove ristanke biće potrebna podrška i hraniteljima. Najveća satisfakcija je to što su djetetu pružili ljubav i porodicu u trenutku kad mu je bila potrebna, pomogli mu da se oporavi i zaliječi rane i nastavi dalje sa više samopouzdanja.

Dobro je nastaviti kontakte s djetetom, jer će se, ako održava ranije veze, lakše i brže povezati s novim odgajateljima i integrisati u porodičnu i socijalnu sredinu, baš kao i kad je dolazilo u hraniteljsku porodicu.

Kad hraniteljstvo traje do osamostaljivanja djeteta

Kad hraniteljstvo traje do osamostaljivanja djeteta, hraniteljima se čini kao da ispraćaju svoje dijete u svijet. Mnogi nastave da brinu o njima, iako je formalno prestalo hraniteljstvo – donijeto rješenje o završetku hraniteljstva s obrazloženjem da je štíćenik/ štíćenica završio/završila školu i stekao/ stekla uslove za samostalan život.

Međutim, veze koje su uspostavljene ne završavaju se ovim rješenjem. Treba ih ohrabriti za novi početak. Nije dovoljno samo to što će moći da ostanu još koji mjesec u svojoj sobi. Država će im još neko vrijeme davati materijalnu pomoć i tako ih zadržati u sistemu socijalne zaštite.

Strah od novog početka kod ove djece je veći, jer su već upoznali taj strah kao mlađi. I dalje će imati potrebu da svoje hranitelje konsultuju šta da rade, da li je ova ili ona odluka dobra, šta da rade ukoliko u nečemu pogriješe. S druge strane, sa hraniteljima će dijeliti i lijepe vijesti, planove za vjenčanje, rođenje

djeteta, kako da pripreme slavu, rođendan, kod njih će dolaziti kao kod svojih roditelja i kod sebe ih ugostiti kao svoje roditelje.

Uspostavljene emotivne veze trajaće za cio život – to je posebna vrijednost hraniteljskog odnosa i ljepota hraniteljskog poziva.

Kako ću da se osamostalim?

Naći posao je teško svima, a posebno mladima iz domova ili hraniteljskih porodica, jer za nas ima manje stričeva ili ujaka da nas negde preporuče, pomognu. Apsolutno je važno da rano shvatim značaj obrazovanja i štednje. Rano počinje da me brine gde ću živeti, nemam mogućnost da makar živim u svojoj sobi u malom stanu sa svojim roditeljima, a kamoli šta da nasledim. Rešenje bi bili stanovi solidarnosti sa povoljnim kreditima, ali država ne sme imati velike javne rashode, a siromašna je pa ne može. Mislim da je problem rešiv, jer nas koji izlazimo iz zaštite nije mnogo na godišnjem nivou.

Problem je navići se i na budžetska ograničenja mlade osobe koja na-

pušta zaštitu – od koga da pozajmi? Nema rođaka, a prijatelji siromašni ili nesigurni u kontinuitet svojih primanja.

Neki ostaju kod svojih hranitelja, neki prelaze kod svoje devojke, ali u tom slučaju društvo ih posmatra kao “muškarce koji su se udali”.

Rešenje zahteva dva činioca: podršku države i lokalne zajednice. Potrebna je i svest pojedinca kome je pomoć potrebna, da se ne razočara u društvo, a ni inteligencija nije od malog značaja.

Mlada osoba u procesu osamostaljivanja ³⁰

³⁰ Dobrila Grujić i saradnici, *Sigurnim korakom do hraniteljstva: Priručnik za hranitelje*, Centar za porodični smeštaj i usvojenje Beograd, 2009.

UČEŠĆE HRANITELJA U KAMPANJI ZA HRANITELJSTVO

Hraniteljstvo je potrebno popularisati zbog društvene korisnosti i značaja koje ima, ali i zbog kontinuiranog regrutovanja novih hraniteljskih porodica. Značajnu ulogu u tome imaju hranitelji. Oni svojim radom i ugledom u sredini, kao i direktnim učešćem u kampanjama za hraniteljstvo, u medijima i na sastancima, najbolje popularišu hraniteljstvo.

Prilikom učešća u kampanji, posebno nastupima na televiziji i drugim medijima, hranitelji će poštovati određena pravila koja štite djetetovo dostojanstvo, privatnost

i pravo na nediskriminaciju. Nije dobro da hranitelji koji se angažuju u kampanji ili budu intervjuisani od strane novinara pominju imena djece i njihova prethodna iskustva, navodeći oblike zlostavljanja i počinioce, da opisuju zaostajanja u razvoju, kao i razloge izdvajanja iz porodica. Takođe, nije dobro opisivati teška stanja i ponašanja njihovih roditelja, što djecu stigmatizuje i izlaže novim traumama. Informacije koje hranitelj ima o djetetu ne iznose se u javnost, a za mnoge odluke potrebna je i saglasnost centra za socijalni rad.

Korisnik ima pravo na zaštitu ličnih podataka iz dokumentacije koja se obrađuje za potrebe izvještaja, odnosno za evidencije, uključujući i one koje se tiču njegove ličnosti, ponašanja i porodičnih okolnosti i načina korišćenja prava iz socijalne i dječje zaštite.

U pogledu zaštite ličnih podataka korisnika primjenjuju se propisi o zaštiti podataka o ličnosti.

Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti, član 9

OPŠTA PRAVA DJECE I HRANITELJA

Djeca na hraniteljstvu su kao i sva druga djeca, imaju sva prava koja pripadaju djeci u skladu s Konvencijom o pravima djeteta i domaćim propisima. Dijete smješteno u hraniteljskoj porodici ima sljedeća prava:

- na siguran i bezbjedan smještaj;
- na poznavanje istine o svom porijeklu;
- na očuvanje ličnog, porodičnog i nacionalnog identiteta;
- na informisanje o svojoj zaštiti;
- da učestvuje u donošenju odluka koje su važne za njega i iznese svoje mišljenje;
- na povratak biološkim roditeljima;
- na održavanje kontakta s roditeljima, braćom i sestrama i drugim srođnicima i njemu značajnim osobama;
- na privatnost;
- da prijavi neodgovarajuće ponašanje, zloupotrebu ili zlostavljanje;
- da samostalno potraži pomoć stručnjaka;
- da odbije dopunske dužnosti koje bi ga ometale u ostvarivanju svojih potreba;
- na periodično preispitivanje smještaja i poštovanje njegovog mišljenja;
- da se upozna sa svojim pravima.

Za uspješno obavljanje hraniteljske uloge, neka prava koja imaju hranitelji od posebnog su značaja za razvoj djeteta na hraniteljstvu. Hranitelji imaju pravo:

- na sveobuhvatne informacije o svim pitanjima od značaja za staranje o djetetu;
- na pripremu i obuku za hraniteljstvo;
- na odgovarajuću stručnu pomoć i podršku u podizanju djeteta;
- na uključivanje u rad klubova i udruženja hranitelja;
- da s djetetom održavaju kontakte i po prestanku smještaja;
- da odbiju da prihvate dijete kada smatraju da nijesu u mogućnosti da zadovolje njegove potrebe;
- da učestvuju u izradi plana zaštite za dijete;
- da redovno budu informisani o pravima i postupku njihovog ostvarivanja;
- da za troškove djeteta i svoj rad dobiju novčanu nadoknadu;
- da za svoj rad dobiju javno priznanje i nagradu.

Istovremeno, prava su povezana sa dužnostima, a za hranitelje je važno da posebno sagledaju sljedeće obaveze:

- da dijete njeguju, vaspitavaju i obrazuju u skladu s njegovim najboljim interesima;
- da se staraju da se dijete osposobi za samostalan život;
- da sarađuju sa stručnjacima i postupaju u skladu sa stručnim uputstvima;
- da izvještavaju nadležni centar o razvoju djeteta;
- da sarađuju sa biološkom porodicom djeteta;
- da na prikladan način obavještavaju dijete o njegovoj prošlosti i porijeklu;
- da čuvaju podatke o djetetu kao povjerljive;
- da ohrabruju pozitivne kontakte djeteta s osobama iz njegove prošlosti;
- da ne primjenjuju fizičko i emotivno zlostavljanje djeteta;
- da izgrađuju povjerenje kod djeteta, nude privrženost i konzistentnost u svom pristupu;
- da ohrabruju dijete da dovodi svoje drugove kući, da vode dijete na društvena zbivanja i porodična druženja;
- da prate rad djeteta u školi – posjećuju školu, ohrabruju dijete da pohađa nastavu i postiže dobre rezultate;
- da štite dijete od zlostavljanja i zloupotrebe;
- da nadoknadu koju dobijaju namjenski koriste za potrebe djeteta;
- da blagovremeno zatraže pomoć stručnjaka, prije nego problemi izmaknu kontroli;
- da pripreme dijete za promjenu sredine i odlazak iz hraniteljske porodice;
- da pohađaju edukativne seminare namijenjene jačanju hraniteljskih kompetencija;
- da realizuju obaveze utvrđene ugovorom o porodičnom smještaju;
- da rade u partnerstvu sa stručnjacima centra za socijalni rad.

LITERATURA

- Child welfare league of America, *Standards of excellence for Family foster care Services*, Revised edition, Washington, 1995.
- Falberg, V., *A Child's Journey Through Placement*, Perspectives Press, Indianapolis, 1991.
- Grujić, D., *Porodični smještaj dece – više od roditeljstva*, Službeni glasnik, Beograd, 2004.
- Grujić, D., Ivanišević, Lj., Tekić, V., Hadžović, Lj., *Sigurnim korakom do hraniteljstva – priručnik za hranitelje*, Centar za porodični smještaj dece i omladine, Beograd, 2009.
- HCS Adoption and Foster Care, *"Could YOU foster? Brighen up a child's world"*
- National Foster Care Association (UK), *National Standards for foster care*, 1999.
- *Porodični zakon*, "Službeni list Crne Gore" 1/2007.
- *Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja*, "Službeni list Crne Gore", 2014.
- *Strategija za razvoj hraniteljstva u Crnoj Gori 2012–2016*, "Službeni list Crne Gore", 2012.
- *Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti*, "Službeni list Crne Gore", 27/2013.

Prilog 1: Izvodi iz relevantnih propisa

IZVOD IZ PORODIČNOG ZAKONA¹

PETI DIO

PORODIČNI SMJEŠTAJ – HRANITELJSTVO

I. POJAM PORODIČNOG SMJEŠTAJA

Član 157

Dijete bez roditeljskog staranja i dijete čiji je razvoj ometen prilikama u sopstvenoj porodici može biti smješteno u drugu porodicu radi čuvanja, njege i vaspitanja, na način i pod uslovima predviđenim ovim zakonom.

U drugu porodicu može biti smješteno i vaspitno zapušteno dijete, kao i dijete sa smetnjama u fizičkom i psihičkom razvoju.

Član 158

O smještaju u drugu porodicu odlučuje organ starateljstva, ako je to u najboljem interesu djeteta.

II. USLOVI I POSTUPAK

Član 159

Dijete se može smjestiti u porodicu koja pristaje da ga primi i koja pruža dovoljno garancije da će ga njegovati, čuvati i vaspitavati.

Porodica u koju se smješta dijete mora da ima obezbijeđene stambene i materijalne uslove.

Ako se dijete smješta u porodicu u kojoj postoje oba bračna druga, za smještaj je potrebna njihova saglasnost.

¹ „Službeni list Crne Gore“ 1/2007.

Član 160

Pri zbrinjavanju djeteta u drugu porodicu organ starateljstva dužan je da posebnu pažnju posveti nacionalnom, vjerskom i kulturnom porijeklu djeteta, uzrastu, zdravlju i društvenom statusu djeteta, kao i udaljenosti od mjesta njegovog prethodnog prebivališta, odnosno prebivališta njegovih roditelja i školske ustanove koju pohađa.

Član 161

Dijete ometeno u fizičkom i psihičkom razvoju ili vaspitno zapušteno dijete može se smjestiti u drugu porodicu samo ako je utvrđeno da su članovi te porodice, po svojim ličnim svojstvima, sposobni za čuvanje, njegu i vaspitanje takvog djeteta.

Član 162

Bračni drugovi kod kojih se dijete zbrinjava na porodični smještaj, odnosno lice kod koga se dijete zbrinjava na porodični smještaj (u daljem tekstu: hranitelj) može biti svaka punoljetna i poslovno sposobna osoba koja je, s obzirom na osobine ličnosti i skladnost odnosa u porodici, u mogućnosti da djetetu obezbijedi uravnotežen razvoj i pomoć da se vrati u sopstvenu porodicu.

Organ starateljstva dužan je da hranitelju obezbijedi odgovarajuću pripremu za podizanje i vaspitanje djeteta na porodičnom smještaju, a za dijete s posebnim potrebama da obezbijedi pripremu po posebnom programu u skladu sa potrebama djeteta.

Program pripreme iz stava 2 ovog člana propisuje organ državne uprave nadležan za socijalno staranje.

Član 163

Braća i sestre smještaju se, po pravilu, u istu porodicu.

Član 164

Porodični smještaj djeteta koje ima oba ili jednog roditelja određuje se uz prethodnu saglasnost roditelja.

Ako je dijete pod starateljstvom, saglasnost daje njegov staralac.

Organ starateljstva je dužan da, prije određivanja porodičnog smještaja, omogući djetetu da slobodno izrazi svoje mišljenje u vezi sa porodičnim smještajem i da to mišljenje cijeni u skladu s uzrastom i zrelošću djeteta.

Član 165

Ako se na porodičnom smještaju nalazi dijete bez roditeljskog staranja, organ starateljstva postavlja hranitelja za staraoca.

Član 166

Dijete se ne može smjestiti u porodicu:

- 1) u kojoj je neko od njenih članova lišen roditeljskog prava ili osuđen za krivično djelo protiv braka i porodice;
- 2) u kojoj jedan od bračnih drugova ne ispunjava uslove za staraoca;
- 3) u kojoj bi usljed bolesti nekog člana domaćinstva bilo ugroženo njegovo zdravlje;
- 4) u kojoj su poremećeni porodični odnosi;
- 5) koja je u netrpeljivosti sa djetetom ili njegovim roditeljima.

Član 167

U drugu porodicu može se smjestiti najviše troje djece, odnosno dvoje djece ometene u razvoju, s tim da ukupan broj djece koja žive u porodici hranitelja ne može biti veći od četiri djeteta.

Izuzetno, kada je to u interesu djece, u hraniteljsku porodicu može biti smješteno više djece, i to kada se smještaju u porodicu srodnika ili kada se smještaju braća i sestre.

Član 168

Porodica u kojoj je maloljetni štíćenik smješten dužna je da staraocu daje obavještenje o svim okolnostima važnim za razvoj djeteta, a naročito o njegovom zdravlju, vaspitanju i školovanju.

Član 169

Porodica u kojoj je maloljetno dijete smješteno ima pravo na naknadu.

Troškovi smještaja djeteta u drugu porodicu određuju se propisima o socijalnoj zaštiti.

Iznos i način plaćanja naknade utvrđuju se ugovorom.

Član 170

Rješenje o porodičnom smještaju djeteta donosi organ starateljstva na čijoj teritoriji dijete ima prebivalište, odnosno boravište.

Na osnovu rješenja iz stava 1 ovog člana organ starateljstva zaključuje ugovor sa hraniteljem, koji treba da sadrži:

- 1) ime i prezime hranitelja u čiju porodicu se dijete smješta i njegovu adresu;
- 2) početak i, po potrebi, trajanje smještaja;
- 3) obaveze hranitelja i porodice u koju se dijete smješta u pogledu njegovog vaspitanja, školovanja i uopšte osposobljavanja za samostalan život, kao i u pogledu ishrane i smještaja;
- 4) iznos i način plaćanja naknade za smještaj;
- 5) vrijeme i način obavješćavanja o vršenju zaštite;
- 6) otkazni rok.

Član 171

Roditelji djeteta koje je smješteno u drugu porodicu imaju pravo i dužnost da zastupaju dijete, da upravljaju i raspolazu imovinom djeteta, da održavaju dijete, da sa djetetom održavaju lične odnose i da odlučuju o pitanjima koja bitno utiču na život djeteta.

ta zajednički i sporazumno sa hraniteljem, osim ako nijesu lišeni roditeljskog prava, odnosno poslovne sposobnosti ili se radi o roditeljima koji se ne staraju o djetetu ili se staraju na neodgovarajući način.

Član 172

Ako je dijete smješteno u porodicu koja ne živi na teritoriji opštine čiji je organ starateljstva zaključio ugovor o porodičnom smještaju djeteta, jedan primjerak ugovora dostaviće se organu starateljstva na čijoj teritoriji živi porodica u kojoj je dijete smješteno.

Član 173

Organ starateljstva prati razvoj djece koja su smještena u druge porodice i utvrđuje da li se njihovo čuvanje, njega, vaspitanje i školovanje ostvaruje u skladu s odredbama ovog zakona i ugovora o smještaju.

Organ starateljstva dužan je da ukazuje porodici u kojoj je dijete smješteno na nedostatke u pogledu čuvanja, njege i vaspitanja maloljetnika, da joj predlaže mjere za otklanjanje tih nedostataka, da daje savjete po svim pitanjima, odnosno da preduzima mjere za koje je po zakonu ovlašten.

Član 174

Organ starateljstva koji je zaključio ugovor o porodičnom smještaju djeteta vodi evidenciju djece koja su smještena u drugu porodicu. Ta evidencija obuhvata sve važnije podatke o smještenom djetetu.

III. PRESTANAK PORODIČNOG SMJEŠTAJA

Član 176

Smještaj djeteta u drugu porodicu prestaje:

- 1) sporazumom ugovornih strana;
- 2) istekom ugovornog roka;
- 3) otkazom ugovora;

- 4) raskidom ugovora;
- 5) punoljetstvom;
- 6) usvojenjem djeteta.

Otkaz ugovora daje se u pisanoj formi.

Organ starateljstva može produžiti ugovor o smještaju u drugu porodicu ako se dijete nalazi na redovnom školovanju, a najduže pet godina po punoljetstvu djeteta.

IZVOD IZ ZAKONA O SOCIJALNOJ I DJEČJOJ ZAŠTITI²

Materijalno obezbjeđenje

Član 21

Pravo na materijalno obezbjeđenje može ostvariti pojedinac, odnosno porodica, ako je pojedinac, odnosno član porodice:

- 1) nesposoban za rad;
- 2) sposoban za rad, pod uslovom da je:
 - trudnica;
 - samohrani roditelj;
 - roditelj koji izdržava dijete, odnosno roditelj koji vrši produženo roditeljsko pravo, u skladu sa zakonom kojim se uređuju porodični odnosi;
 - lice koje je završilo školovanje po obrazovnom programu sa prilagođenim izvođenjem i dodatnom stručnom pomoći ili posebnom obrazovnom programu;
 - lice poslije navršene 18. godine života, ako je na redovnom školovanju u srednjoj školi, do kraja roka propisanog za to školovanje;
 - dijete bez roditeljskog staranja, odnosno lice koje je bilo dijete bez roditeljskog staranja, do zasnivanja radnog odnosa na vrijeme duže od šest mjeseci.

² „Službeni list Crne Gore“ 27/2013.

Pravo iz stava 1 tačka 2 al. 2 i 3 ovog člana pripada i usvojiocu, staraocu, hranitelju, odnosno licu kome je dijete povjereno na njegu, vaspitanje i obrazovanje.

Lice iz stava 1 tačka 2 alineja 4 ovog člana može ostvariti pravo na materijalno obezbjeđenje najduže pet godina od dana završetka školovanja.

Lice iz stava 1 tačka 2 alineja 6 ovog člana može ostvariti pravo na materijalno obezbjeđenje najduže pet godina od dana prestanka smještaja u ustanovu, porodičnog smještaja – hraniteljstva, odnosno prestanka starateljstva.

Član 33

Pravo na dodatak za njegu i pomoć ima:

- 1) lice kome je zbog tjelesnih, mentalnih, intelektualnih ili senzornih oštećenja ili promjena u zdravstvenom stanju neophodna njega i pomoć da bi imalo obezbijeđen pristup zadovoljavanju potreba;
- 2) korisnik lične invalidnine.

Pravo na dodatak za njegu i pomoć može ostvariti lice iz stava 1 ovog člana pod uslovom da ovo pravo nije ostvarilo po drugom osnovu.

Visina dodatka za njegu i pomoć iznosi 63 eura mjesečno.

Član 41

Jedan od roditelja, usvojlac, staralac, hranitelj, odnosno lice kome je dijete povjereno na njegu, vaspitanje i obrazovanje može ostvariti pravo na jednokratnu naknadu za novorođeno dijete.

Naknada iz stava 1 ovog člana može se ostvariti do navršene jedne godine života djeteta.

Naknada iz stava 1 ovog člana iznosi 105 eura.

Dodatak za djecu

Član 42

Pravo na dodatak za djecu može ostvariti dijete:

- 1) korisnik materijalnog obezbjeđenja;
- 2) korisnik dodatka za njegu i pomoć;
- 3) korisnik lične invalidnine;
- 4) bez roditeljskog staranja;
- 5) čiji je roditelj, usvojlac, staralac, hranitelj, odnosno lice kome je dijete povjereno na njegu, vaspitanje i obrazovanje kao korisnik materijalnog obezbjeđenja zasnovao radni odnos na osnovu sporazuma o aktivnom prevazilaženju nepovoljne socijalne situacije.

Pravo na dodatak za djecu imaju troje djece u porodici.

Izuzetno od stava 2 ovog člana, dodatak za djecu obezbjeđuje se i djeci koja su rođena kao dvojke, trojke i sl. nezavisno od broja djece utvrđenog u stavu 2 ovog člana.

Dijete iz stava 1 al. 2, 3 i 4 ovog člana ostvaruje pravo na dodatak za djecu nezavisno od broja djece utvrđenog u stavu 2 ovog člana.

Trajanje dodatka za djecu

Član 43

Pravo na dodatak za djecu ostvaruje se do navršene 18. godine života, ako je dijete na redovnom školovanju.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, pravo na dodatak za djecu ostvaruje dijete poslije navršene 18. godine života ako je na redovnom školovanju u srednjoj školi, do kraja roka propisanog za to školovanje.

Dijete korisnik materijalnog obezbjeđenja i dijete bez roditeljskog staranja, od 15. do navršene 18. godine života, koje nije na redovnom školovanju, ostvaruje pravo iz stava 1 ovog člana ako je na evidenciji Zavoda za zapošljavanje.

Dijete iz člana 42 stav 1 alineja 5 ovog zakona ostvaruje pravo na dodatak za djecu od dana zasnivanja radnog odnosa roditelja, usvojioca, staraoca, hranitelja, odnosno lica kome je dijete povjereno na njegu, vaspitanje i obrazovanje najduže devet mjeseci, ako ispunjava uslove propisane ovim zakonom.

Visina dodatka za djecu

Član 44

Visina dodatka za djecu iznosi mjesečno za dijete:

- 1) korisnika materijalnog obezbjeđenja 19 eura;
- 2) korisnika dodatka za njegu i pomoć 25,50 eura;
- 3) korisnika lične invalidnine 31,80 eura;
- 4) bez roditeljskog staranja 31,80 eura;
- 5) čiji je roditelj, usvojilac, staralac, hranitelj, odnosno lice kome je dijete povjereno na njegu, vaspitanje i obrazovanje kao korisnik materijalnog obezbjeđenja zasnovao radni odnos na osnovu sporazuma o aktivnom prevazilaženju nepovoljne socijalne situacije 19 eura.

Dijete koje ispunjava uslove na dodatak za djecu po više osnova ostvaruje to pravo po povoljnijem osnovu.

Pomoć u vaspitanju i obrazovanju

Član 47

Pravo na pomoć za vaspitanje i obrazovanje djece i mladih s posebnim obrazovnim potrebama imaju djeca i mladi koji su ostvarili pravo na vaspitanje i obrazovanje, u skladu sa posebnim zakonom.

Pravo na pomoć iz stava 1 ovog člana obuhvata:

- 1) troškove smještaja u ustanovu;
- 2) troškove prevoza.

Troškovi smještaja

Član 48

Djeca i mladi iz člana 47 ovog zakona, koji se upućuju na vaspitanje i obrazovanje van mjesta prebivališta, odnosno boravišta, imaju pravo na troškove smještaja u ustanovu za vrijeme trajanja vaspitanja i obrazovanja, u skladu s ovim zakonom.

Pravo na obezbjeđenje troškova smještaja ima i pratilac lica iz stava 1 ovog člana.

Troškovi smještaja za pratioca obezbjeđuju se u visini troškova smještaja za lica iz stava 1 ovog člana.

Porodični smještaj – hraniteljstvo

Član 65

Usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva obezbjeđuje se djeci i mladima u skladu sa zakonom kojim se uređuju porodični odnosi.

Vrste porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja

Član 67

Porodični smještaj – hraniteljstvo i porodični smještaj obezbjeđuje se kao:

- 1) standardni smještaj;
- 2) smještaj uz intenzivnu ili dodatnu podršku;
- 3) urgentni smještaj;
- 4) povremeni smještaj;
- 5) druga vrsta smještaja.

Pružaoци usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja

Član 68

Uslugu porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja pruža fizičko lice u skladu s ovim zakonom i zakonom kojim se uređuju porodični odnosi.

Uslugu iz stava 1 ovog člana pruža fizičko lice koje je procijenjeno kao podobno,

uspješno je završilo obuku i dobilo licencu za pružanje te usluge.

Procjenu podobnosti fizičkog lica za pružanje usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja, stručnu podršku i obuku, vrši centar za socijalni rad.

Pružalac usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja ima pravo na stručnu podršku, naknadu troškova smještaja korisnika i naknadu za rad.

Međusobna prava i obaveze između pružaoca usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva, odnosno porodičnog smještaja i centra za socijalni rad, uređuju se ugovorom.

Pored centra za socijalni rad i drugi pružalac usluge može da pruža stručnu podršku i sprovodi odgovarajuću obuku pružaocima usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja.

Bliže uslove za procjenu podobnosti lica za pružanje usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja, program i način sprovođenja obuke i pružanje stručne podrške, za dobijanje licence, kao i za naknadu troškova porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja i naknadu za rad za pružaoca usluge propisuje nadležni organ državne uprave.

IZVOD IZ PRAVILNIKA O BLIŽIM USLOVIMA ZA PRUŽANJE I KORIŠĆENJE USLUGA PORODIČNOG SMJEŠTAJA – HRANITELJSTVA I PORODIČNOG SMJEŠTAJA

Predmet

Član 1

Ovim pravilnikom propisuju se bliži uslovi za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja, normativi i minimalni standardi usluga, procjena podobnosti lica za pružanje usluga, program i način sprovođenja obuke, pružanje stručne podrške, kao i naknadu troškova porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja i naknadu za rad pružaoca usluge.

Upotreba rodno osjetljivog jezika

Član 2

Izrazi koji se u ovom pravilniku koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste izraze u ženskom rodu.

Standardni porodični smještaj – hraniteljstvo

Član 3

Standardni porodični smještaj – hraniteljstvo obezbjeđuje se djeci i mladima bez roditeljskog staranja i djeci i mladima čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, radi čuvanja, njege i vaspitanja do povratka roditeljima, usvojenja, odnosno osamostaljivanja.

Porodični smještaj – hraniteljstvo uz intenzivnu ili dodatnu podršku

Član 5

Porodični smještaj – hraniteljstvo uz intenzivnu ili dodatnu podršku obezbjeđuje se djetetu koje ima smetnje i teškoće u razvoju, radi zadovoljavanja potreba i podrške u prevazilaženju teškoća.

Urgentni porodični smještaj – hraniteljstvo

Član 7

Urgentni porodični smještaj – hraniteljstvo obezbjeđuje se djetetu kada je žrtva ili kada postoji opasnost da će postati žrtva zanemarivanja, zlostavljanja, eksploatacije i nasilja u porodici, kao i u slučaju iznenadne spriječenosti roditelja da brinu o djetetu.

Porodični smještaj iz stava 1 ovog člana traje najduže 30 dana u toku godine.

Povremeni porodični smještaj – hraniteljstvo

Član 9

Povremeni porodični smještaj – hraniteljstvo obezbjeđuje se djetetu:

- 1) sa smetnjama i teškoćama u razvoju koje živi sa roditeljima ili koristi uslugu porodičnog smještaja – hraniteljstva;
- 2) koje je smješteno u ustanovu socijalne i dječje zaštite.

Porodični smještaj iz stava 1 ovog člana traje najduže 45 dana u toku godine.

Broj korisnika

Član 11

Broj korisnika porodičnog smještaja – hraniteljstva određuje se u skladu sa zakonom kojim se uređuju porodični odnosi.

Standardi usluga

Član 12

Pružalac usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva dužan je da korisniku obezbijedi:

- 1) odgovarajući stambeni prostor i materijalne uslove;
- 2) odgovarajuću i urednu odjeću i obuću;
- 3) predmete za ličnu upotrebu i higijenu;
- 4) odgovarajuću ishranu i staranje o zdravlju;
- 5) zadovoljavanje vaspitnih i obrazovnih potreba;
- 6) njegovanje identiteta djeteta;
- 7) zaštitu od zanemarivanja, zlostavljanja i eksploatacije i sl.

Pored uslova iz stava 1 tač. 1, 2, 3, 4 i 7 ovog člana, pružalac usluge porodičnog smještaja dužan je da korisniku obezbijedi i podršku u zadovoljavanju socijalnih, religioznih i kulturnih potreba.

Stambeni prostor i materijalni uslovi

Član 13

Stambeni prostor pružaoca usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja treba da:

- 1) je u naseljenom mjestu;
- 2) je priključen na električnu, vodovodnu i kanizacionu mrežu;
- 3) ima obezbijeđeno grijanje;
- 4) ima odgovarajuću opremu u stambenom prostoru;
- 5) zadovoljava higijenske uslove i sl.

Pružalac usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva dužan je da korisniku obezbijedi posebnu sobu za spavanje ili zajedničko korišćenje sobe sa djetetom, odnosno mladim licem istog pola.

Odjeća i obuća

Član 14

Pružalac usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja dužan je da korisniku obezbijedi (kupuje) odjeću i obuću, kao i predmete za ličnu upotrebu i higijenu, u skladu sa njegovim potrebama i godinama života.

Ishrana i staranje o zdravlju

Član 15

Pružalac usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja dužan je da obezbijedi ishranu i staranje o zdravlju, i to:

- 1) šest obroka dnevno za dijete uzrasta do jedne godine;
- 2) pet obroka dnevno (doručak, ručak, večera i dvije užine) za dijete iznad jedne godine života;
- 3) četiri obroka dnevno (doručak, ručak, večera i užina) za korisnika;
- 4) redovnu vakcinaciju djeteta;
- 5) kontrolu zdravlja korisnika;
- 6) njegu za vrijeme bolesti korisnika; i
- 7) drugo, u skladu sa potrebama korisnika.

Vaspitanje i obrazovanje

Član 16

Pružalac usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva, u skladu s uzrastom, dužan je da korisniku obezbijedi:

- 1) adekvatne igračke;
- 2) upis u vaspitno – obrazovne ustanove u skladu sa njegovim interesovanjima i potencijalima;
- 3) da redovno prisustvuje nastavi i postiže rezultate u skladu sa svojim mogućnostima;
- 4) knjige, školski pribor i drugu opremu;
- 5) finansijska sredstva za pomoć u učenju;

- 6) da dijete odnosno mlado lice razvije socijalne i životne vještine i ohrabruje ga da razvija svoja interesovanja i talente;
- 7) uslove u stambenom prostoru za druženje sa vršnjacima i podsticanje socijalnog razvoja djeteta, odnosno mladog lica; i
- 8) drugo, u skladu sa potrebama korisnika.

Njegovanje identiteta

Član 17

Pružalac usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva dužan je da korisniku:

- 1) pomaže da prepozna i upravlja svojim osjećanjima;
- 2) obezbijedi uključenje u proces donošenja odluka od značaja za njegov život;
- 3) pokazuje poštovanje ličnosti i etničke pripadnosti;
- 4) pomaže da razumije događaje iz svoje prošlosti i da sačuva važne uspomene;
- 5) u saradnji sa Centrom za socijalni rad (u daljem tekstu: Centar) pruža podršku u održavanju kontakata sa porodicom i drugim licima važnim za korisnika;
- 6) pruža podršku u razvoju seksualnosti i poštuje privatnost i sl.

Zaštita od zanemarivanja, zlostavljanja i eksploatacije

Član 18

Pružalac usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja dužan je da korisniku obezbijedi:

- 1) zaštitu od zanemarivanja, zlostavljanja i eksploatacije;
- 2) podršku da prepozna i prijavi situacije zanemarivanja, zlostavljanja i eksploatacije;
- 3) odgovarajuću komunikaciju i da izvršava svoje obaveze, bez primjene fizičkog kažnjavanja, fizičkog ograničavanja ili ponižavanja korisnika, kao i njegovog iskorišćavanja;

- 4) stručnu podršku; i
- 5) drugo, u skladu sa potrebama korisnika.

Socijalne, religiozne i kulturne potrebe

Član 19

Pružalac usluge porodičnog smještaja dužan je da obezbijedi:

- 1) mogućnost učešća u socijalnim, religioznim, rekreativnim i kulturnim aktivnostima, u skladu s izborom korisnika;
- 2) mogućnost održavanja kontakta sa porodicom i drugim licima važnim za korisnika;
- 3) odgovarajuću stimulaciju i animaciju za korisnike koji su teško pokretni; i
- 4) drugo, u skladu sa potrebama korisnika.

Procjena podobnosti

Član 20

Uslugu porodičnog smještaja – hraniteljstva može da pruža lice koje djetetu, odnosno mladom licu, može da:

- 1) obezbijedi sigurno okruženje i zaštitu od zlostavljanja, zanemarivanja i eksploatacije;
- 2) zadovolji potrebe u cilju optimalnog razvoja njihovih potencijala i prevazilaženja razvojnih zastoja;
- 3) očuva njihov identitet kroz podržavanje veze sa njihovom porodicom, kao i drugim licima važnim za njih; i
- 4) prihvati podijeljenu odgovornost i uspostavi odnos sa roditeljima i stručnim radnicima.

Zahtjev i dokumentacija

Član 21

Zahtjev za pružanje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja podnosi se Centru.

Uz zahtjev iz stava 1 ovog člana podnosilac prilaže:

- 1) kopiju lične karte;
- 2) izvod iz matične knjige rođenih;
- 3) izvod iz matične knjige vjenčanih;
- 4) ljekarsko uvjerenje svih članova porodice;
- 5) dokaz o radnom odnosu i mjesečnim prihodima;
- 6) uvjerenje o posjedu imovine;
- 7) dokaz da podnosilac zahtjeva za pružanje usluge i članovi njegove porodice nijesu lišeni roditeljskog prava;
- 8) dokaz da podnosilac zahtjeva za pružanje usluge i članovi njegove porodice nijesu lišeni poslovne sposobnosti;
- 9) dokaz da se protiv podnosioca zahtjeva za pružanje usluge i člana njegove porodice ne vodi istraga, nije podignuta optužnica, odnosno nijesu pravnosnažno osuđivani za krivično djelo iz grupe krivičnih djela protiv života i tijela, protiv polne slobode, protiv braka i porodice, kao i za krivično djelo neovlašćene proizvodnje i stavljanja u promet opojnih droga, neovlašćeno držanje opojnih droga, omogućavanje uživanja opojnih droga; i
- 10) dokaz da podnosilac zahtjeva za pružanje usluge nije na evidenciji lica protiv kojih je određena mjera zaštite od nasilja u porodici.

Nadležnost za procjenu

Član 22

Procjenu podobnosti lica za pružanje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja vrši Centar, u skladu sa zakonom.

Razgovor sa podnosiocem zahtjeva

Član 23

Na osnovu razgovora sa podnosiocem zahtjeva, Centar vrši procjenu:

- 1) početnih znanja o usluzi porodičnog smještaja – hraniteljstva, odnosno porodičnog smještaja;

- 2) motivacije;
- 3) prepoznavanja i zadovoljavanja potreba korisnika;
- 4) razumijevanja specifičnih potreba korisnika;
- 5) strukture porodice;
- 6) prethodnih iskustava u oblasti njege i staranja;
- 7) da li je neko od članova porodice imao iskustva i posljedice od zlostavljanja i asocijalnog ponašanja; i
- 8) da li neko od članova porodice boluje od bolesti zavisnosti, zarazne i hronične bolesti koja može štetno djelovati na korisnika.

Razgovor sa članovima porodice podnosioca zahtjeva

Član 24

Procjena na osnovu razgovora sa članovima porodice podnosioca zahtjeva u kućnoj posjeti obuhvata:

- 1) pregled stambenih uslova i kvalitet stanovanja;
- 2) funkcionalnost i opremljenost prostora namijenjenog korisniku;
- 3) prikupljanje informacija o radnom angažovanju članova porodice – ličnim i drugim prihodima;
- 4) stav članova porodice prema porodičnom smještaju – hraniteljstvu, odnosno porodičnom smještaju;
- 5) sagledavanje lokalne infrastrukture u mjestu življenja (saobraćajne veze, blizina predškolskih i vaspitno-obrazovnih, zdravstvenih, kulturnih i sportskih ustanova i sl.).

Rok za procjenu i izvještavanje

Član 25

Procjena podobnosti vrši se u roku od šest mjeseci, od dana prijema uredno podnijetog zahtjeva.

Sadržina izvještaja o podobnosti lica za pružanje usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva data je na obrascu IP–PSH koji je sastavni dio ovog pravilnika.

Sadržina izvještaja o podobnosti lica za pružanje usluge porodičnog smještaja data je na obrascu IP–PS koji je sastavni dio ovog pravilnika.

Obuka

Član 26

Lica za pružanje usluga porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja obučavaju se tokom procjene podobnosti, kao i tokom pružanja usluge, po programu obuke.

Program obuke

Član 27

Program obuke za porodični smještaj – hraniteljstvo sadrži oblasti koje se odnose na:

- 1) ulogu i odgovornost pružaoca usluge;
- 2) funkcionisanje porodice u kriznim situacijama;
- 3) zaštitu djeteta, odnosno mladog lica od zanemarivanja, zlostavljanja i eksploatacije;
- 4) emocionalne potrebe i razvoj djeteta, odnosno mladog lica;
- 5) znanje i vještine o djetetu, odnosno mladom licu, sa smetnjama i teškoćama u razvoju;
- 6) vaspitanje;
- 7) njegovanje identiteta; i
- 8) pripremu za porodični smještaj – hraniteljstvo.

Način sprovođenja obuke

Član 28

Obuka se sprovodi u grupi, a u slučaju potrebe hitnog smještaja korisnika individualno.

Obuka koja se sprovodi tokom procjene podobnosti traje najmanje 30 sati za pružaoce usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva, a za pružaoce usluge porodičnog smještaja najmanje 20 sati.

Bliži sastav grupe, mjesto, vrijeme i druga pitanja od značaja za realizaciju programa obuke određuje Centar, odnosno drugi pružalac usluge.

Obuka pružaoca usluge

Član 29

Lice koje pruža usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja dužno je da tokom pružanja usluge pohađa obuku najmanje pet sati godišnje.

Izveštaj o toku obuke iz stava 1 ovog člana dat je na obrascu IO–PU koji je sastavni dio ovog pravilnika.

Priprema za smještaj

Član 30

Priprema korisnika i pružaoca usluge za porodični smještaj – hraniteljstvo i porodični smještaj obuhvata:

- 1) određivanje mjesta upoznavanja korisnika i pružaoca usluge;
- 2) razgovor sa korisnikom;
- 3) informisanje korisnika o pružaocu usluge i članovima njegove porodice;
- 4) informisanje pružaoca usluge o korisniku; i
- 5) mišljenje, odnosno saglasnost korisnika.

Stručna podrška

Član 31

Stručna podrška obuhvata:

- 1) savjetovanje korisnika i pružaoca usluge;
- 2) podršku pružaocu usluge za zajedničko planiranje i rješavanje problema korisnika;

- 3) uključivanje korisnika u rekreativne i kulturne aktivnosti;
- 4) grupne aktivnosti sa djecom, odnosno mladim licima;
- 5) materijalnu podršku korisnicima i pružaoциma usluge i sl.
- 6) Izveštaj o pružanju stručne podrške za porodični smještaj – hraniteljstvo dat je na obrascu ISP–PSH koji je sastavni dio ovog pravilnika.

Izveštaj o pružanju stručne podrške za porodični smještaj dat je na obrascu ISP–PS koji je sastavni dio ovog pravilnika.

Ukoliko drugi pružalac usluge pruža stručnu podršku porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja, izveštaje iz st. 2 i 3 ovog člana dostavlja Centru.

Način pružanja stručne podrške

Član 32

Stručna podrška iz člana 31 ovog pravilnika pruža se najmanje svakih 50 dana za uslugu porodičnog smještaja – hraniteljstva, odnosno najmanje 100 dana za uslugu porodičnog smještaja.

Centar odnosno drugi pružalac usluge određuje mjesto i vrijeme pružanja stručne podrške.

Naknada troškova smještaja korisnika

Član 33

Mjesečna naknada troškova smještaja korisnika na porodičnom smještaju – hraniteljstvu i porodičnom smještaju utvrđuje se u visini troškova smještaja u javnu ustanovu socijalne i dječje zaštite, koju određuje nadležni organ državne uprave.

Naknada troškova smještaja korisnika na povremenom i urgentnom porodičnom smještaju – hraniteljstvu i povremenom i urgentnom porodičnom smještaju obez-

bjeđuje se u visini iznosa naknade iz stava 1 ovog člana, preračunata po dnevnim troškovima za smještaj u odnosu na vrijeme boravka korisnika kod pružaoca usluge.

Naknada za rad pružaoca usluge

Član 34

Naknada za rad pružaoca usluge standardnog, urgentnog i povremenog porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja, utvrđuje se u procentu od visine troškova smještaja korisnika u javnu ustanovu socijalne i dječje zaštite, i to:

- 1) 30% za jednog korisnika;
- 2) 15% za svakog sljedećeg korisnika, kada je na smještaju više od jednog korisnika.

Naknada za rad pružaoca usluge porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja uz intenzivnu ili dodatnu podršku, utvrđuje se u procentu od visine troškova smještaja korisnika u javnu ustanovu socijalne i dječje zaštite, i to:

- 1) 50% za jednog korisnika;
- 2) 25% za svakog sljedećeg korisnika, kada je na smještaju više od jednog korisnika.

Pružaoцу usluge urgentnog porodičnog smještaja – hraniteljstva i urgentnog porodičnog smještaja, obezbjeđuje se naknada za rad i u vrijeme kada nema korisnika na smještaju, a najviše mjesec dana od posljednjeg smještaja.

Naknada za rad pružaoca usluge standardnog porodičnog smještaja – hraniteljstva i porodičnog smještaja i smještaja uz intenzivnu ili dodatnu podršku obustavlja se za period trajanja povremenog smještaja iz čl. 9 i 10 ovog pravilnika.

Prelazna odredba

Član 35

Danom stupanja na snagu ovog pravilnika prestaje da važi Pravilnik o kriterijumima i postupku za utvrđivanje posebne naknade porodici u kojoj je lice smješteno ("Službeni list RCG", broj 8/06).

Završna odredba

Član 36

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

Prilog 2: Model – Plan usluge za dijete

PLAN USLUGA ZA DIJETE (s uputstvima za realizaciju aktivnosti)

Centar za socijalni rad: _____ Datum: _____ / _____ / _____
 Broj: _____ Reg. br. korisnika: _____

Prezime i ime korisnika: **Žarko Jovanović¹**

PLAN USLUGA

☐ Početni plan ☐ Porodični plan sa planom stalnosti za dijete ☐ Plan za odraslo i staro lice ☐ Plan za osamostalijvanje

Oblasti na kojima će se raditi	Snage	Opšti cilj/cilj stalnosti za dijete
Dijete: - ranjivost vezana za teška iskustva iz prošlosti (zlostavljanje na ranom uzrastu, separacije, gubici, ponovljeno iskustvo zlostavljanja od vršnjaka) - siromašne socijalne vještine u odnosima s vršnjacima - ispadi u ponašanju bez brige o posljedicama: učestalo kršenje normi i pravila ponašanja u školi (vulgarno se izražava i lascivno ponaša prema nastavnicama na času, prepričava sadržaje erotskih filmova, zna da burno reaguje, ponekad se potuče u školi) - reagovanje u neadekvatno vrijeme, prekidanje drugih, miješanje u tuđe stvari i aktivnosti, preglasan govor - teškoće u prihvatanju odgovornosti za sopstveno ponašanje – sklonost da okrivljuje druge ili “naročite” okolnosti za sopstvene propuste, greške i neadekvatno ponašanje - nema pažnju i strpljenje da prati nastavu cijeli školski čas - povećana aktivnost, visok stepen energije, teškoće da bude miran i održi pažnju	Dijete: - dobre intelektualne sposobnosti - komunikativnost - želja da ide u školu - dobri školski rezultati iz većine predmeta - lijepa spoljašnost i dopadljivost - jake emocionalne veze između djeteta i hranitelja Hranitelji: - prihvatanje djeteta onakvo kakvo jeste - neodustajanje od djeteta i kada je njegovo ponašanje teško - iskustvo uspješnog rješavanja kriza vezanih za probleme ponašanja - uspješno regulisanje djetetovog ponašanja u porodičnom okruženju - anticipiranjem potreba - dobra saradnja sa savjetnikom² i voditeljem slučaja - spremnost da se angažuju u rješavanju problema	Žarko je izrastao u samostalnu, bezbjednu i odgovornu odraslu osobu i vodi produktivan život u društvenoj zajednici. Posebni ciljevi: 1) Žarko bolje kontroliše svoje ponašanje 2) Postiže dobre školske rezultate i adekvatne vršnjačke relacije 3) Razvijena je mreža podrške za Žarka.

¹ Ime djeteta je promijenjeno – preuzet plan iz Centra za porodični smještaj i usvojenje Beograd.

² U Srbiji: savjetnik je naziv stručnog radnika Centra za porodični smještaj i usvojenje koji je zadužen za hraniteljsku porodicu. U Crnoj Gori je to stručni radnik Centra za socijalni rad nadležnog za hraniteljsku porodicu.

Hranitelji: - iscrpljenost stalnim pritiscima škole (stare i nove) zbog problematičnog ponašanja u školi - nejednaka uključenost hraniteljskog para u vaspitanje djeteta (veće angažovanje hraniteljice) - nepokazivanje empatije za djecu kojoj Žarko pravi štetu - pripisivanje odgovornosti češće drugima nego Žarku - izostajanje posljedica u porodici za kršenje pravila u školi - neprepoznavanje situacija u kojima dijete ne govori istinu iz uvjerenja da nikad ne laže Okruženje: - intenzivne negativne reakcije nastavnika i đaka roditelja na izazovna ponašanja - odlučnost značajnog dijela školskog kolektiva i đaka roditelja da se problem riješi premještanjem djeteta u drugu školu - odsustvo pomoći đaka roditelja u rješavanju problema - neprijateljsko raspoloženje roditelja prema predstavnicima sistema zdravstva i socijalne zaštite	Okruženje: - škola je donijela individualni plan podrške - CSR pored voditelja slučaja obezbijedio osobu za intenzivniju podršku djetetu - podrška dječjeg psihijatra		
Očekivani ishodi	Zadatak/aktivnost/usluga/mjera	Odgovorno lice/služba	Vremenski okvir
1. Žarko je smanjio broj ispada u školi (dokaz: evidencija u pedagoškoj svesci i/ili izvještaj škole)	Učešće na sastancima koje organizuje škola prema njihovom IPP – razvijanje saradničkog odnosa; zastupanje interesa djeteta uz uvažavanje potreba đaka drugih; iniciranje zajedničkih sastanaka Identifikovanje i dosljedno primjenjivanje ohrabrivanja i svih oblika nagrada (stimulativne mjere) za svako ispoljavanje pozitivnog, socijalizovanog, “kontrolisanog” ponašanja Obučavanje (osnaživanje) Žarka kako da se suprotstavi negativnom pritisku druga iz razreda, kroz igranje uloga i/ili zamišljanje situacija	savjetnik za porodicu, djetetov mentor ³ supervizor, hranitelji mentor	po pozivu kontinuirano februar 2012.

³ Osoba koju je CPSU angažovao da dodatno podržava hraniteljsku porodicu

	Razvijati osjetljivost hranitelja za prepoznavanje signala djetetovog gubitka kontrole, pokazati djetetu i hraniteljima tehnike kontrole impulsa (brojanje, mentalno izmještanje iz situacije i sl.) i dogovoriti "znake upozorenja" za dijete (podizanje ruke) i hranitelje Ohrabrivanje djeteta za primjenu naučenih tehnika i primjenjivati znake upozorenja djetetu Motivisanje Željka da čita knjigu "Konflikti i šta sa njima" Razgovor s hraniteljima o efikasnjoj disciplini – pravila, dosljednost, tehnike Demonstriranje hraniteljima izrade plana Žarkovih dnevnih aktivnosti i plana kontrole ponašanja (šta sadrži, o kojim pravilima je moguće pregovarati, kako se biraju stimulativne i korektivne mjere) – osnaživanje hranitelja za obezbjeđivanje jasne strukture, uvođenje pravila i povećanje djetetove kompetentnosti i odgovornosti Bilježenje (svakodnevno) prihvatljivih i neprihvatljivih ponašanja u tablici za praćenje ponašanja i razgovor sa hraniteljima i mentorom o situacijama koje su provocirale ljutnju	savjetnik mentor mentor savjetnik i mentor hranitelji	februar – maj 2012. kontinuirano 2012. mart 2012. mart – maj 2012. stalni zadatak
2. Žarko je popravio ocjene (dokaz: uvid u đačku knjižicu)	Ohrabrivanje hranitelja kroz odavanje priznanja za svaki uspjeh djeteta na planu ponašanja, njihovo pokazano razumijevanje i primjenu naučenog Razgovor sa hraniteljima o tome kakvo je djetetovo objašnjenje, šta želi da postigne kada se ponaša neadekvatno, uz istraživanje drugih načina da ostvari želje i ciljeve	savjetnik, supervizor	kontinuirano
3. Žarko ima bolju poziciju u razredu i ostvaruje pozitivnu interakciju s djecom i nastavnicima (rezultati sociometrijskog istraživanja i procjena nastavnog osoblja)	Održavanje sastanka sa školom (direktor, pedagog, razredni starijšina) – analiza izazovnog ponašanja i pozitivnih primjera kontrole, utvrđivanje liste bazičnih problema u školskoj sredini i prioriteta njihovog razrješavanja, dogovaranje zadataka vezanih za praćenje djetetove pozicije u razredu i ponašanja u školi, iniciranje modelovanja školske sredine shodno individualnim potrebama djeteta, davanje literature i preporuka za postupanje prema Žarku koje je škola tražila, dogovaranje podizanja ruke kao djetetovog "znaka upozorenja" za napetost	savjetnik, djetetov mentor	februar 2012.
4. Žarko ima veće samopoštovanje (dokaz: veći broj pozitivnih izjava o sebi)	Dogovaranje načina obilježavanja Žarkovog rođendana (1. marta) u školi Razgovor o temama koje interesuju Žarka, ventiliranje i druge opuštajuće aktivnosti, 20 minuta prilikom svakog kontakta – razvijanje odnosa i povećanje broja pozitivnih interakcija Razgovor sa Žarkom o pravilima – šta je smisao postojanja pravila, koja su ponašanja u školskoj sredini prihvatljiva, a koja ne i zašto, veza između pravila i konsekvenci	savjetnik savjetnik	februar 2012. februar 2012.

	Rad sa Žarkom na konkretnim situacijama u kojima je školskom/školskoj drugu/drugarici učinio štetu kroz odigravanje uloga i/ili zamišljanje situacija i razgovor o tome kako se osjeća, razmišlja Izrada plana dnevnih aktivnosti, zajedno s djetetom, postavljanje na vidno mjesto i kontrola sprovođenja Razmatranje sa Žarkom mogućih alternativnih pozitivnih ponašanja Uključivanje djeteta u sportske ili druge rekreative aktivnosti	hranitelji	februar 2012.
5. Hranitelji su unaprijedili vaspitne kompetencije u skladu sa Žarkovim potrebama: - razumiju značaj jasne strukture (dnevne rutine) i postavljanja granica za neprihvatljivo ponašanje za djetetovo osjećanje sigurnosti - imaju vještinu pregovaranja i postavljanja pravila ponašanja u kući i školi (jasna pravila, eksplicitna, u terminima ponašanja, provjerljiva) i dosljedno ih sprovode - imaju znanja i razvili su vještine primjene tehnika ohrabrivanja, planiranja, logičkih posljedica i uskraćivanja privilegija - imaju usaglašene stavove u pogledu Žarkovog vaspitanja, međusobno se dopunjuju i podržavaju (dokaz: izvještaj – procjena kompetencija hranitelja)	Upoznavanje hranitelja i djeteta s procjenom snaga i rizika i postizanje saglasnosti o ciljevima i aktivnostima u planu usluga za 2012. Organizovanje terenskih posjeta, sastanaka i drugih aktivnosti tako da se obezbijedi prisustvo i učešće i hranitelja i hraniteljice Modelovati svojim ponašanjem poželjno ponašanje i vještine komunikacije kod djeteta Objasniti hraniteljima i djetetu prednosti medikamentozne terapije, uputiti ih da s djetetom neuropsihijatrom razgovaraju o neželjenim efektima, razviti strategiju kontrole redovnog uzimanja terapije Motivisanje djeteta i kontrola uzimanja terapije Motivisanje hranitelja da ponovo prouče materijal sa prošlogodišnje obuke na temu discipline, razgovor o njihovom uticaju na Žarkovo ponašanje u školi i razvijanje strategije njihovog odgovora na djetetovo ponašanje Suočavanje Žarka (jasno, dosljedno, čvrsto, mirno) sa konkretnim neodgovornim, nekontrolisanim, agresivnim ponašanjem i upozorenje na posljedice koje će snositi ukoliko bude nastavio da ispoljava takva ponašanja Podstaci hranitelje da otkriju prihvatljive načine da se Žarko oslobodi "viška energije" Pripremiti hranitelje kako da sa Žarkom razgovaraju o iskustvima i osjećanjima vezanim za odbacivanje od vršnjaka u bivšoj školi i eventualnoj povezanosti tih iskustava sa sadašnjim konfliktima sa vršnjacima	voditelj slučaja i djetetov mentor savjetnik i mentor hranitelji, mentor savjetnik mentor i savjetnik savjetnik savjetnik, voditelj slučaja savjetnik savjetnik	februar 2012. kontinuirano: savjetnik jednom mjesečno, mentor dva puta mjesečno februar 2012. u konkretnim situacijama kad se događa nepoželjno ponašanje

6. Uspostavljena je kontinuirana saradnja svih aktera u Žarkovoj zaštiti i rad na istom cilju – hranitelji, škola, CSR, CPS, zdravstvo (dokaz: broj zajedničkih sastanaka)	Organizovanje razgovora dr Vesne Milovanović, Žarkovom doktorom – psihijatricom, s nastavnim osobljem i đacima roditeljima u školi	savjetnik	februar 2012.
Plan uključuje: ☐ program nadzora nad vršenjem roditeljskog prava ☐ plan staranja ☐ plan pomoći žrtvi u slučajevima porodičnog nasilja ☐ plan prilagođavanja korisnika i porodice ☐ drugo. ☐ učešće u izvršenju vaspitnih mjera i posebnih obaveza Napomene:			

UČEŠĆE U SAČINJAVANJU PLANA

Ime i prezime	Potpis	Odnos s korisnikom	Kontakt telefon
Napomene:			

KOMENTAR KORISNIKA/ČLANOVA PORODICE

Komentar korisnika na predviđeni plan usluga: Datum: _____ / _____ Potpis: _____	Komentar članova porodice i drugih značajnih lica za korisnika na predviđeni plan usluga: Srodstvo/odnos: _____ Datum: _____ / _____ Srodstvo/odnos: _____ Datum: _____ / _____
---	---

Da li su relevantne strane dobile kopiju plana? ☐ DA ☐ NE		
Obrazloženje:		
Koje potrebe korisnika i porodice utvrđene procjenom ne mogu da se zadovolje planiranim uslugama?		
Koji koraci će biti preduzeti ukoliko neko lice ili strana odstupi od utvrđenih zadatak i ciljeva?		
Planirani datum evaluacije: _____ / _____	Planirani način evaluacije: _____ _____	
Datum supervizijskog pregleda plana:	Potpis voditelja slučaja:	Potpis supervizora/rukovodioca:

